

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

(повне найменування закладу вищої освіти)

Факультет міжнародних відносин, політології та соціології

(повне найменування факультету)

Кафедра міжнародних відносин

(повна назва кафедри)

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

«Російська дезінформація як механізм впливу на країни Західної Європи»

(тема кваліфікаційної роботи українською мовою)

«Russian disinformation as a mechanism of influence on the countries of Western Europe»

(тема кваліфікаційної роботи англійською мовою)

Виконав(ла): здобувач(ка) денної форми навчання спеціальності 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії

(код, назва спеціальності)

Освітня програма Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії

(назва)

Биковська Вікторія Дмитрівна

(прізвище, ім'я, по-батькові здобувача)

Керівник канд. пол. наук, доц. Грабіна Г.В.

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ініціали) (підпис)

Рецензент канд. пол. наук, доц. Глебов С.В.

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ініціали)

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри

№ від . . 20 р.

Завідувач(ка) кафедри

(підпис)

(прізвище, ім'я)

Захищено на засіданні ЕК №
протокол № від . . 20 р.

Оцінка / /
(за національною шкалою/шкалою ECTS/ бали)

Голова ЕК

(підпис)

(прізвище, ім'я)

Одеса 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОСІЙСЬКОЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ЯК ДІЄВОГО МЕХАНІЗМУ ВПЛИВУ НА КРАЇНИ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ	7
1.1. Основні теоретичні школи міжнародних відносин у контексті російської дезінформації	7
1.2. Наукова розробка проблеми у працях політологів щодо впливу дезінформації на міжнародні відносини	12
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОСІЙСЬКОЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ЯК ДІЄВОГО МЕХАНІЗМУ ВПЛИВУ НА КРАЇНИ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ	22
2.1. Історичний контекст застосування російської дезінформації тактик у міжнародних відносинах з країнами Західної Європи	22
2.2. Вплив російської дезінформації на країни Західної Європи	32
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ БОРОТЬБИ З РОСІЙСЬКОЮ ДЕЗІНФОРМАЦІЮ ДЛЯ ПОЛІТИЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ТА СУСПІЛЬНОГО СПРИЙНЯТТЯ В ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ	47
3.1. Наслідки російської дезінформації для політичної стабільності та суспільного сприйняття	47
3.2. Підходи до протидії російської дезінформації у країнах Західної Європи	59
ВИСНОВКИ	67
СПИСОК ПОСИЛАНЬ	70
ДОДАТКИ	79

ВСТУП

Сучасний світ стикається з безліччю викликів, і одним із найбільш актуальних є проблема дезінформації. В умовах глобалізації та інформаційних технологій, що стрімко розвиваються, вона стала потужним інструментом впливу на політичні процеси, зокрема в Західній Європі. Російська дезінформація в цьому контексті є особливо значущою, оскільки вона використовує сучасні методи маніпуляції, аби впливати на суспільну свідомість і політичні рішення. Дослідження цієї теми є вкрай значущими, адже вони дозволяють не лише зрозуміти механізми дії російської дезінформації, але й розробити ефективні стратегії боротьби з нею. Актуальність теми підкреслює також її політична вага, оскільки результати дослідження можуть бути корисними для політиків, аналітиків та дипломатів в Україні та Західній Європі.

Наукова потреба цього дослідження полягає в недостатньому розкритті аспектів впливу російської дезінформації на міжнародні відносини. Існуючі праці не завжди враховують нові джерела інформації та зміни в інформаційній політиці Росії. Це відкриває можливості для критичного переосмислення вже наявних наукових підходів та створення нових методик для вивчення дезінформаційних кампаній. Таким чином, дане дослідження не лише доповнює існуючу літературу, але й пропонує нові перспективи для вивчення теми.

Вивченням російської дезінформації як ефективного механізму впливу на країни Західної Європи займалися такі автори: С. Албул, Р. Біргард, Й. Вебер, К. Веселовські, Н. Власюк, О. Гейдор, С. Громенко, О. Данильян, О. Дзьобань, О. Данильян, М. Дворовий, А. Людова та ін. Вони провели значну роботу, вивчаючи різні аспекти цього феномену. Зокрема, С. Албул досліджував роль інформаційної гігієни у протидії дезінформації під час воєнного стану, підкреслюючи важливість медіаграмотності для населення. Автор Р. Біргард акцентував увагу на впливах штучного інтелекту у створенні

dezinformaції та загрозах, які це становить для Європи. Натомість, Й. Вебер та В. Кропман досліджували специфіку фактчекінгу та спростовували фейкові новини, такі як нібито преклоніння Путіна перед Сі Цзіньпіном. Автори К. Веселовські та Й. Вебер розробили рекомендації щодо розпізнавання фотографій, створених штучним інтелектом. Зокрема, Н. Власюк розглянула механізми розпізнавання дезінформації у соціальних мережах та методи боротьби з нею. Дослідник О. Гейдор аналізував конкретні приклади фейкових зображень, наприклад, фото Папи Римського у великому пуховику, яке стало вірусним у мережі. Автор С. Громенко досліджував концепцію «ментальної війни» як складової агресії Росії проти України. Зокрема, О. Г. Данильян та О. П. Дзьобань розглядали трансформацію сенсу війни в епоху інформаційних технологій. Натомість, О. Данильян та Ю. Калиновський вивчали війну як форму світоглядного протистояння на прикладі сучасної війни. Дослідники М. Дворовий та А. Людова досліджували напрямки розвитку України у протидії дезінформації в Інтернеті.

Проте, залишаються невивченими такі аспекти: вплив довгострокової дезінформації на формування громадської думки у країнах Західної Європи; роль культурних та соціальних представників у сприйнятті дезінформації різними групами населення; ефективність міжнародної співпраці у боротьбі з дезінформацією; вплив нових технологій (наприклад, deepfake) на створення та поширення дезінформації; стратегії протидії, розроблені країнами Західної Європи, та їх ефективність.

Дослідження відноситься до емпіричного типу, оскільки має на меті аналіз співвідношення між змінними: залежною змінною, об'єктом дослідження, є політична стабільність країн Західної Європи, а незалежними змінними – різні аспекти російської дезінформації. Ці фактори можна класифікувати як структурні, оскільки вони взаємодіють з політичними, соціальними та економічними умовами в країнах Західної Європи.

Вибір дослідницького питання базується на потребі з'ясувати, яким чином російська дезінформація впливає на політичну ситуацію в Західній Європі. Формулювання питання полягає в аналізі специфічних дезінформаційних стратегій Росії та їх наслідків для політичної стабільності в цих країнах.

Метою даного дослідження є виявлення основних механізмів, через які російська дезінформація впливає на країни Західної Європи, а також розробка рекомендацій щодо протидії цим загрозам.

Для досягнення цієї мети необхідно виконати низку **завдань**:

- дослідити основні теоретичні школи міжнародних відносин у контексті російської дезінформації;
- обґрунтувати проблеми у працях політологів щодо впливу дезінформації на міжнародні відносини;
- дослідити історичний контекст застосування російської дезінформації у міжнародних відносинах з країнами Західної Європи;
- обґрунтувати вплив російської дезінформації на країни Західної Європи;
- визначити наслідки російської дезінформації для політичної стабільності та суспільного сприйняття;
- розробити підходи до протидії російській дезінформації у країнах Західної Європи.

Об'єктом дослідження є міжнародні відносини між Росією та країнами Західної Європи.

Предметом дослідження є вплив російської дезінформації на політичну ситуацію в цих країнах.

Гіпотези дослідження включають:

- 1) дезінформаційні кампанії Росії мають негативний вплив на політичну стабільність країн Західної Європи;
- 2) країни, що мають меншу інформаційну стійкість, є більш вразливими до дезінформації.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період з 2014 року, що став знаковим через анексію Криму та початок конфлікту на сході України, до сучасного часу. Цей період характеризується активним використанням дезінформації як інструменту зовнішньої політики Росії та важливими змінами у відносинах між Росією та країнами Західної Європи.

Методи дослідження включають аналіз і синтез наукових матеріалів, історичний метод для вивчення дезінформаційних кампаній у динаміці, а також компаративний метод для порівняння впливу дезінформації в різних країнах. Для збору даних буде використано контент-аналіз медійних джерел, а для їх аналізу – дискурс-аналіз, що дозволить виявити ключові теми та стратегії дезінформації. Завдяки застосуванню різних методів, триангуляція результатів дослідження дозволить досягти більш точного та об'єктивного висновку.

Наукова новизна дослідження полягає в першому комплексному аналізі впливу російської дезінформації на політичну стабільність країн Західної Європи, а також у вдосконаленні методів вивчення дезінформаційних кампаній. Результати дослідження мають потенціал вплинути на формування зовнішньої політики та стратегії інформаційної безпеки держав Західної Європи.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОСІЙСЬКОЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ЯК ДІЄВОГО МЕХАНІЗМУ ВПЛИВУ НА КРАЇНИ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ

1.1. Основні теоретичні школи міжнародних відносин у контексті російської дезінформації.

Російська дезінформація стала однією з ключових проблем у сфері міжнародних відносин у XXI столітті. Вплив маніпулятивних кампаній Росії на політичні процеси в інших країнах та на міжнародні відносини загалом вимагає глибокого аналізу та розуміння. Поняття «російська дезінформація» стало важливим предметом досліджень у сфері міжнародних відносин, політики та соціальних наук. У зв'язку з ескалацією конфліктів та зростанням інформаційних загроз, аналіз різних підходів до розуміння сутності набуває особливого значення. Різні автори [1; 2; 4; 7; 10] пропонують свої визначення і класифікації дезінформації, що дозволяє сформувати цілісну картину цього феномену.

Табл. 1.1 містить узагальнення підходів різних авторів до сутності поняття «російська дезінформація».

Таблиця 1.1

Підходи авторів до сутності поняття «російська дезінформація»

Автор	Підхід	Сутність дезінформації	Основні ідеї
С. Албул [1]	Реалізм	Інструмент геополітичного впливу	Використовується для досягнення стратегічних цілей, підриву стабільності.
Р. Біргард [2]	Лібералізм	Порушення принципів відкритості	Необхідність міжнародних норм та інститутів для протидії.
Й. Вебер [4]	Конструктивізм	Формування наративів та ідентичностей	Дезінформація як засіб створення альтернативних реальностей.

Н. Власюк [7]	Постколоніалізм	Неоколоніальний контроль через маніпуляцію інформацією	Вплив на пострадянські країни та необхідність критичної свідомості.
О. Гейдор [10]	Марксизм	Інструмент класової боротьби	Залежність від економічних інтересів та маніпуляцій масовою свідомістю.

Відповідно до табл. 1.1, С. Албул [1] стверджує, що російська дезінформація є стратегічним інструментом, що використовується для досягнення геополітичних цілей. Згідно з реалізмом, країни вживають дезінформацію як спосіб підриву стабільності супротивників, що дозволяє їм досягати своїх цілей без відкритого військового конфлікту. Зокрема, Р. Біргард [2] акцентує увагу на тому, що дезінформація порушує принципи відкритості та прозорості, що є важливими для функціонування демократичних суспільств. Він підкреслює необхідність міжнародних норм та інститутів, які можуть обмежити використання дезінформації як інструмента політики. Дослідник Й. Вебер [4] вивчає, як дезінформація впливає на формування суспільних наративів та ідентичностей. Згідно з конструктивістським підходом, вона стає засобом створення альтернативних реальностей, які змінюють сприйняття політичних ситуацій та рішень. Зокрема, О. Гейдор [10] розглядає дезінформацію в контексті класової боротьби, де вона виступає інструментом для захисту економічних інтересів правлячих класів. Він підкреслює, що дезінформація маніпулює масовою свідомістю, щоб підтримувати владу і контроль. Автор Н. Власюк [7] акцентує увагу на неоколоніальних аспектах російської дезінформації. Він вважає, що це використовується для контролю над пострадянськими країнами, підриваючи їхню автономію. Постколоніальний підхід акцентує на необхідності розвитку критичної свідомості в суспільствах, що зазнають впливу дезінформації.

Різноманітність підходів до поняття «російська дезінформація» [1; 2; 4; 7; 10] відображає складність цього явища і його багатогранний вплив на

міжнародні відносини. Кожен автор пропонує унікальне розуміння, підкреслюючи різні аспекти сутності та впливу. Ці підходи можуть бути використані для формування комплексних стратегій протидії дезінформації, що включають зміцнення інституцій, просвіту населення і міжнародну співпрацю.

У сучасному світі російська дезінформація стала важливим інструментом впливу на міжнародні відносини, ставлячи під загрозу демократичні процеси, соціальну стабільність та глобальну безпеку. Для аналізу та розуміння механізмів, через які ця дезінформація функціонує, можна звернутися до різних теоретичних шкіл міжнародних відносин. Кожна з цих шкіл пропонує унікальні перспективи та підходи до вивчення феномену дезінформації, що може допомогти розробити ефективні стратегії протидії (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Теоретичні школи міжнародних відносин в контексті російської дезінформації (побудовано на основі [28, с. 54])

Теоретична школа	Основні принципи	Вплив на російську дезінформацію	Стратегії протидії
1	2	3	4
Реалізм	Концентрація на владі, безпеці та інтересах держав.	Російська дезінформація використовується як інструмент для досягнення стратегічних цілей, підриву стабільності інших держав і зміцнення власного впливу.	Зміцнення національної безпеки, розвиток контрзаходів, вдосконалення військової та інформаційної політики.
Лібералізм	Наголос на міжнародному співробітництві, інституціях та прав людини.	Дезінформація порушує принципи відкритості та прозорості, що веде до дестабілізації	Створення міжнародних механізмів моніторингу, підтримка незалежних медіа,

		демократичних процесів.	розвиток медіаграмотності.
Конструктивізм	Фокус на ідеях, нормах та ідентичностях у міжнародних відносинах.	Дезінформація впливає на суспільні наративи та формує альтернативні реальності, підриваючи довіру до традиційних медіа та інформаційних джерел.	Розвиток критичного мислення, формування національної ідентичності, деконструкція дезінформаційних наративів.
Марксизм	Зосередження на економічних і класових аспектах міжнародної політики.	Дезінформація може бути розглянута як інструмент, що використовується для захисту та просування інтересів правлячих класів у Росії.	Соціальні та економічні реформи, спрямовані на зменшення нерівності та посилення соціальної справедливості.
Постколониалізм	Вивчення питань влади, культури та ідентичності в контексті колоніальної спадщини.	Російська дезінформація може розглядатися як форма неоколоніалізму, що підтримує контроль над постколониальними просторами та підриває їхню автономію.	Підвищення обізнаності про колоніальну спадщину, деконструкція дезінформаційних наративів, розвиток альтернативних медіа.

Реалізм, одна з найстаріших і найвпливовіших теоретичних шкіл міжнародних відносин, зосереджується на питаннях влади та безпеки. З точки зору реалізму, російська дезінформація є інструментом державної влади, спрямованим на досягнення стратегічних цілей. Росія використовує її для підриву стабільності інших держав, послаблення їхніх політичних систем та зміцнення свого впливу на міжнародній арені. Реалісти вважають, що

держави повинні бути готові до захисту від таких загроз, розвиваючи відповідні контрзаходи та зміцнюючи власні інститути безпеки.

Лібералізм підкреслює важливість міжнародної співпраці, інституцій та прав людини. З точки зору цієї теоритичної школи, російська дезінформація порушує принципи відкритості та прозорості, що є основою демократичних суспільств. Лібералісти наголошують на необхідності міжнародного співробітництва для протидії дезінформації, включаючи створення міжнародних механізмів моніторингу та боротьби з фейковими новинами. Також вони підкреслюють важливість підтримки незалежних медіа та розвиток медіаграмотності серед населення [21, с. 104].

Конструктивізм акцентує увагу на ролі ідей, норм та ідентичностей у формуванні міжнародних відносин. З цієї перспективи, російська дезінформація є засобом впливу на суспільні наративи та ідентичності. Росія використовує дезінформацію для створення альтернативних реальностей та підриву довіри до офіційних джерел інформації. Конструктивісти вважають, що протидія дезінформації повинна включати роботу з формуванням та зміцненням національної ідентичності, а також розвиток критичного мислення серед громадян [12, с. 11].

Марксистська теорія міжнародних відносин підкреслює економічні та класові аспекти міжнародної політики. З точки зору марксизму, російська дезінформація може розглядатися як інструмент, що використовується для захисту та просування економічних інтересів правлячих класів Росії. Марксистки акцентують увагу на структурних нерівностях та експлуатації, що лежать в основі дезінформаційних кампаній. Вони вважають, що боротьба з дезінформацією повинна включати соціальні та економічні реформи, спрямовані на зменшення нерівності та посилення соціальної справедливості [3, с. 14].

Постколоніальна теорія міжнародних відносин зосереджується на питаннях влади, культури та ідентичності, що впливають з колоніальної спадщини. З цієї перспективи, російська дезінформація може розглядатися як

форма неоколоніалізму, спрямована на підтримку гегемонії та контроль над постколоніальними просторами. Постколоніалісти наголошують на важливості деконструкції дезінформаційних наративів та підвищення обізнаності про колоніальну спадщину та її вплив на сучасні міжнародні відносини [36].

Отже, російська дезінформація є складним і багатогранним феноменом, що вимагає комплексного підходу для розуміння та протидії. Різні теоретичні школи міжнародних відносин пропонують різні інструменти та стратегії для аналізу та боротьби з цим явищем. Комбінування підходів реалізму, лібералізму, конструктивізму, марксизму та постколоніалізму дозволяє глибше зрозуміти природу дезінформації та розробити ефективні стратегії для її подолання.

1.2. Наукова розробка проблеми у працях політологів щодо впливу дезінформації на міжнародні відносини

В останні роки дезінформація стала важливим чинником, що впливає на міжнародні відносини, змінюючи традиційні підходи до аналізу глобальної політики. Політологи активно досліджують це явище, намагаючись зрозуміти його природу, механізми поширення, а також вплив на міжнародні стосунки. Відзначаючи зростаючу значущість дезінформації в сучасному світі, ця робота має на меті узагальнити основні наукові підходи до вивчення впливу дезінформації на міжнародні відносини, а також вказати на невирішені проблеми та перспективи подальших досліджень.

Дезінформація має багатоаспектний вплив на міжнародні відносини. Вона може підірвати довіру до державних інститутів, що в свою чергу призводить до політичної нестабільності. Приклади включають російські дезінформаційні кампанії під час виборів у різних країнах, які мали на меті послабити довіру до демократичних процесів [45, с. 392].

Дезінформація може змінювати баланс сил у міжнародних відносинах. Впливові політологи, такі як О. Гейдор [10], підкреслюють, що дезінформаційні кампанії можуть формувати міжнародні альянси та конфлікти, підриваючи спільні інтереси держав.

Дезінформація стає фактором, що впливає на безпеку держав. Політичні рішення, основані на маніпулятивній інформації, можуть призвести до військових конфліктів або ескалації існуючих напруженостей. Дослідження вказують на необхідність розробки нових стратегій безпеки, що враховують інформаційні загрози [47, с. 139]. Хоча дослідження дезінформації розвивається, залишається багато невирішених проблем. По-перше, недостатньо вивченими є механізми, через які дезінформація впливає на процеси прийняття рішень у міжнародній політиці. По-друге, існує потреба у розробці комплексних моделей, що враховують соціальні, культурні та технологічні аспекти дезінформації.

Дезінформація стала важливим фактором, що формує міжнародні відносини у XXI столітті. Різноманіття підходів політологів дозволяє краще зрозуміти механізми цього явища та його вплив на глобальну політику. Продовження досліджень у цій сфері є критично важливим для розробки ефективних стратегій протидії дезінформації та збереження стабільності у міжнародних відносинах. З огляду на динамічний характер інформаційних загроз, міжнародна спільнота має активізувати зусилля для подолання дезінформації як серйозного виклику сучасності [46, с. 175].

Сучасний світ стає свідком безпрецедентного зростання дезінформації, що впливає на міжнародні відносини. У контексті війни в Україні це явище використовується як засіб агресії, маніпуляції та пропаганди. Технологічний прогрес, зокрема розвиток штучного інтелекту та соціальних мереж, створив нові можливості для поширення фейкової інформації, що підриває довіру до традиційних джерел інформації [42, с. 219].

Дезінформація визначається як навмисне поширення неправдивої або введення в оману інформації з метою маніпуляції громадською думкою. У

міжнародних відносинах дезінформація використовується для зміни сприйняття подій, формування політичних рішень та підризу довіри до державних інститутів. Дослідження, проведені такими науковцями, як С. Громенко [11], підкреслюють, що дезінформація стає складовою частиною агресивної зовнішньої політики. Зокрема, в його роботі «Ментальна війна» як складова агресії Росії проти України [11], він зазначає, що російська пропаганда спрямована на формування негативного іміджу України на міжнародній арені, що веде до ізоляції країни від західних союзників.

Серед численних науковців, які займаються дослідженням дезінформації, можна виділити С. Албул [1], який у своїй статті «Інформаційна гігієна як засіб протидії дезінформації під час воєнного стану» акцентує на важливості розвитку критичного мислення та інформаційної гігієни серед населення. Це включає вміння розпізнавати фейкові новини, аналізувати джерела інформації та використовувати перевірені факти.

Автор Р. Біргард у своїй статті «Європа переймається ШІ та ризиками дезінформації» [2] аналізує ризики, пов'язані з використанням штучного інтелекту для створення дезінформації. Він наголошує на необхідності розвитку регуляторних механізмів для контролю за технологіями, які можуть використовуватися для маніпуляцій.

Дослідник Вальорська М. А. у дослідженні «Діпфейк та дезінформація» [3, с. 11] розглядає нові технології, які можуть бути використані для створення дезінформації. Діпфейки, як новітній інструмент маніпуляції, стають важливим елементом інформаційних війн, і їх вплив на суспільство потребує окремої уваги.

Дезінформація створює численні виклики для міжнародних відносин. Вона може призвести до ескалації конфліктів, зменшення довіри між державами та порушення інформаційної безпеки. Наприклад, О. Каракуц у своєму дослідженні «Російські дезінформаційні кампанії в Європі» [22]

вказує на те, як Росія використовує дезінформацію для підриву єдності Європейського Союзу.

Крім того, дослідження, проведене М. Дворовим [14], вказує на необхідність активної протидії дезінформації з боку державних органів та медіа. Успішні стратегії протидії можуть включати співпрацю між державами, розвиток освітніх програм для населення та підтримку незалежних медіа.

Протидія дезінформації є складовою частиною стратегій національної безпеки. Зокрема, А. Лісневська у своїй статті «Дезінформація в новинному відеоконтенті: маркери та методи розпізнавання» [27] пропонує методи виявлення дезінформації в медіа, що може бути корисним для журналістів і медіа-організацій.

У контексті війни в Україні, важливою є роль міжнародних організацій та держав у боротьбі з дезінформацією. Співпраця між країнами, обмін інформацією та координація дій можуть суттєво посилити ефективність протидії дезінформаційним кампаніям.

Ольга Лаутман, старша наукова співробітниця Центру аналізу європейської політики (СЕРА) та ведуча подкасту «Кремлівське дос'є», на сторінках СЕРА підкреслює глобальний масштаб російських дезінформаційних операцій, спрямованих на послаблення союзників та підтримки України. Командувач Сухопутних військ США в Європі та Африці, генерал Дерріл Вільямс, попереджає, що посилення російських диверсій і саботажів у Європі може призвести до широкомасштабного конфлікту. Він та інші військові експерти наполягають на необхідності готовності США та європейських країн до протистояння з Росією [9]. Лаутман зазначає, що Кремль посилює дезінформаційні кампанії проти своїх ворогів в Україні, Молдові та західних демократіях. Це широкомасштабна глобальна кампанія. Наприклад, заяви у соціальних мережах, такі як скарги німкені на проблеми промисловості через брак дешевої енергії або американки, яка стверджує, що гроші платників податків США марно витрачаються на підтримку Ізраїлю та

України, були підготовлені в Росії. За даними витоків документів, опублікованих у вересні сайтом розслідувань VSquare, ці заяви є частиною 33,9 мільйона коментарів, сфабрикованих Агентством соціального проєктування (АСП), субпідрядником Кремля з дезінформації, лише за перші три місяці 2024 року [30].

Російські дезінформаційні операції продовжуються попри військові невдачі та міжнародні санкції. Росія посилює свої політичні підривні дії та маніпуляції громадською думкою на Заході, використовуючи тактики психологічної війни КДБ. Мета – зменшити або припинити підтримку України. АСП, одна з кількох організацій, відповідальних за створення фейкових новин і маніпуляцій у соціальних мережах, діє в глобальному масштабі, адаптуючи свою тактику до вразливих місць суспільства кожної країни [15, с. 17]. Дезінформаційні операції, здійснювані АСП, спрямовані на підтримку ультраправих партій у Європі, таких як німецька «Альтернатива для Німеччини» (AfD) та французьке «Національне об'єднання». Російські дезінформаційні кампанії адаптують свої повідомлення для підтримки цих партій, використовуючи економічні проблеми, антиімміграційні настрої та скептицизм щодо ЄС [2].

Росія також спрямовує свої зусилля на президентські вибори у США, використовуючи схеми, що пропагують внутрішні проблеми США замість підтримки України. Міністерство юстиції США у вересні оприлюднило дані про роль медіакомпанії RT у дезінформаційних операціях, спрямованих на просування проросійської пропаганди через американських ультраправих впливових осіб [22].

У Молдові російські зусилля спрямовані на дестабілізацію країни та підрип її демократичних і європейських амбіцій. Російська дезінформаційна машина продовжує діяти у глобальному масштабі, використовуючи новітні технології, включаючи штучний інтелект, для поширення пропаганди [34].

Генерал Дерріл Вільямс зазначає, що активні дії Росії з дестабілізації ситуації в Європі за допомогою диверсійних груп можуть призвести до

військової ескалації. Він закликає союзників бути готовими до довгострокової протидії загрозі з боку Росії. За його словами, російські оперативники не розуміють «червоних ліній» союзників, що може призвести до серйозних прорахунків і ескалації конфлікту. Навчання американських військових у Європі стають більш складними, щоб підготувати сухопутні війська до потенційного широкомасштабного конфлікту [13, с. 38].

Дезінформація стала невід’ємною частиною сучасного інформаційного середовища, особливо в контексті міжнародних відносин. Політологи активно досліджують це явище, намагаючись зрозуміти, як дезінформація впливає на політичні процеси, формує громадську думку та змінює баланс сил у глобальному контексті. Однак існує ряд проблем, які залишаються недостатньо вивченими. У табл. 1.3 розглядаються основні проблеми, виявлені в працях політологів, щодо впливу дезінформації на міжнародні відносини, а також наведено таблицю для систематизації цих проблем.

Таблиця 1.3

Основні проблеми у працях політологів щодо впливу дезінформації на міжнародні відносини (складено на основі [22])

Проблема	Характеристика
1. Визначення терміна «дезінформація»	Брак єдиного чіткого визначення поняття дезінформації призводить до плутанини в дослідженнях.
2. Механізми впливу	Недостатнє розуміння механізмів, через які дезінформація впливає на політичні рішення.
3. Соціальні мережі як канал дезінформації	Невивчені аспекти впливу соціальних мереж на поширення дезінформації.
4. Ефекти на громадську думку	Недостатня увага до того, як дезінформація формує громадську думку в різних країнах.
5. Міжнародна співпраця у протидії	Брак співпраці між країнами в боротьбі з дезінформацією, що ускладнює її подолання.
6. Використання дезінформації як зброї	Дослідження використання дезінформації в рамках військових та геополітичних конфліктів.

Дезінформація впливає на міжнародні відносини, стаючи все потужнішим інструментом у руках держав та неурядових акторів. Однак, дослідження цього феномену стикаються з численними проблемами, які потребують уваги. Визначення терміна, механізми впливу, роль соціальних мереж, ефекти на громадську думку, міжнародна співпраця та використання дезінформації як зброї є ключовими напрямками для подальших досліджень. Розуміння цих аспектів допоможе створити більш ефективні стратегії для протидії дезінформації та її впливу на міжнародні відносини [13, с. 38].

Дослідження дезінформації представляє собою складний і багатогранний процес, що ускладнюється відсутністю єдиного, чіткого визначення терміна, що, в свою чергу, призводить до плутанини в наукових працях. Це підкреслює необхідність досягнення консенсусу серед політологів і дослідників для формування загальноприйнятої основи знань у цій сфері. Незважаючи на зростаючу актуальність, дослідження в цій області стикаються з численними невирішеними питаннями. Зокрема, механізми впливу дезінформації на процеси прийняття рішень залишаються недостатньо вивченими, так само як і її роль у соціальних мережах. Існує нагальна потреба у створенні комплексних моделей, які враховують соціальні, культурні та технологічні аспекти дезінформаційного феномену [4].

Дезінформація є однією з основних загроз для міжнародних відносин, і вивчення цього явища стало важливою складовою політичних та соціальних наук, зокрема в контексті геополітичних маніпуляцій, які здійснюються країнами через інформаційні операції. У працях політологів, які досліджують вплив дезінформації на міжнародні відносини, розглядаються різні аспекти цього явища: від технік маніпуляцій до довгострокових наслідків для стабільності в регіонах і навіть для демократичних процесів.

Дезінформація, яка активно використовується державами як частина їхньої зовнішньої політики, може мати серйозні наслідки для міжнародних відносин. Одним із найяскравіших прикладів такої дезінформаційної

діяльності є кампанії, які проводить Росія, спрямовані на дестабілізацію внутрішньополітичної ситуації в західних країнах та вплив на міжнародні політичні процеси. Пропаганда і дезінформація використовуються не лише для маніпулювання громадською думкою, але й для впливу на політичні еліти та досягнення геополітичних цілей. Росія вже кілька років активно застосовує інформаційні операції для втручання у внутрішні справи інших країн. Різні аналітичні роботи політологів та дослідників сфокусовані на вивченні методів і результатів таких операцій, що здійснюються через засоби масової інформації, соціальні мережі, а також через створення фальшивих медіа-ресурсів, що імітують європейські чи американські видання.

Одним із найновіших випадків дезінформаційних кампаній Росії є викриття спецоперації «Portal Kombat» у Франції, яка була спрямована на поширення пропаганди про війну в Україні. Як повідомляє Ярема О. у статті «У Франції викрили спецоперацію Росії «Portal Kombat» з поширення пропаганди про війну в Україні» (12.02.2024) [51], операція мала на меті створення фальшивих новин, що нібито підтверджують офіційну позицію Росії щодо війни, а також дискредитувати дії України в очах європейської аудиторії. Така операція є частиною глобальної стратегії Росії, яка включає не тільки війну на полі бою, але й інформаційну війну.

Дослідження, представлене Janosch Delcker у статті «Russian disinformation is growing in Germany» (15 жовтня 2024) [52], підкреслює зростаючий вплив російської дезінформації в Німеччині. Відзначається, що російські інформаційні кампанії використовуються для маніпулювання настроями виборців, а також для підризу політичної стабільності в Європі через фальшиві новини і пропагандистські відео. Розслідування також показало, як соціальні мережі стають інструментами для поширення фальшивої інформації, що часто призводить до зниження довіри до державних інституцій.

На міжнародній арені важливим аспектом є не тільки національні операції, а й глобальні зусилля для боротьби з дезінформацією. Наприклад, в

доповіді «Russiagate: allegations of Russian interference in the democratic processes of the European Union» (8 лютого 2024) [54], що була представлена на засіданні Європейського парламенту, детально аналізується вплив Росії на політичні процеси в країнах ЄС через інформаційні кампанії, фальшиві новини та атаки на інформаційні системи. Це є частиною глобальних зусиль для забезпечення демократичних процесів у Європі.

Дезінформація стає серйозною загрозою для демократичних процесів, особливо під час виборів. У статті Federica Marconi «Disinformation ahead of the EU Parliamentary Elections: A snapshot from Bulgaria, Germany, and Italy» (13 грудня 2023) [57] досліджується, як дезінформація впливає на парламентські вибори в країнах ЄС, зокрема в Болгарії, Німеччині та Італії. У кожній з цих країн спостерігаються спроби маніпулювання громадською думкою через соцмережі і фальшиві новини, що знижують довіру до демократичних інститутів та впливають на результат виборів [57].

Одним із найбільш резонансних прикладів є масове імітування європейських медіа, яке розкрила міжнародна організація IPI у статті «Mass spoofing of European media outlets highlights risks of pro-Russian disinformation» (30 вересня 2024) [58]. Цей випадок демонструє, як фальшиві вебсайти можуть імітувати відомі європейські медіа для поширення проросійської пропаганди. Це ще один яскравий приклад того, як дезінформація не лише впливає на внутрішні процеси в країнах, а й може серйозно загрожувати міжнародним відносинам та глобальній стабільності.

Вивчення дезінформації як інструмента міжнародної політики на прикладі Росії показує, що інформаційні операції є важливою частиною сучасних гібридних війн. Політологи відзначають, що країни повинні розробляти більш ефективні стратегії для протидії інформаційним атакам, зокрема через посилення медіа-освіти, посилення законодавства щодо фальшивих новин та координацію міжнародних зусиль для боротьби з дезінформацією. Дезінформація залишається серйозною загрозою для міжнародних відносин, зокрема в умовах військових конфліктів. Вивчення

впливу дезінформації на політичні процеси, громадську думку та безпеку є актуальним завданням для науковців. Дослідження українських та міжнародних авторів підкреслюють важливість розвитку стратегій протидії дезінформації, зокрема через інформаційну гігієну, розвиток технологій фактчекінгу та співпрацю між державами [16, с. 25].

Отже, дезінформація являє собою серйозний виклик для міжнародних відносин у XXI столітті. Подальше дослідження цієї проблеми є критично важливим для розробки ефективних стратегій протидії дезінформації та забезпечення стабільності міжнародних відносин. Міжнародна спільнота має активізувати свої зусилля в боротьбі з дезінформацією, що є одним з найгостріших викликів сучасності, впроваджуючи інноваційні підходи до цього явища.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОСІЙСЬКОЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ЯК ДІЄВОГО МЕХАНІЗМУ ВПЛИВУ НА КРАЇНИ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ

2.1. Історичний контекст застосування російської дезінформації у міжнародних відносинах з країнами Західної Європи

У сучасному світі інформаційна війна стала невід'ємною частиною міжнародних відносин, і Росія виявилася однією з провідних країн, яка використовує дезінформацію як інструмент впливу на зовнішню політику. Історичний контекст цього явища сягає глибоких коренів, починаючи з епохи Холодної війни, коли Радянський Союз активно впроваджував пропагандистські кампанії, спрямовані на підрив довіри до західних демократій. З розвитком інформаційних технологій та зростанням популярності соціальних медіа, методи дезінформації еволюціонували, стаючи більш sophisticated і адаптованими до сучасних викликів.

Дезінформація стала важливим інструментом у стратегії Росії щодо впливу на політичні процеси в Західній Європі, зокрема під час ключових подій, таких як вибори, референдуми та міжнародні кризи. Використовуючи різноманітні канали та платформи, Росія намагається формувати громадську думку, дестабілізувати політичні системи та послабити єдність західних країн. Це ставить нові виклики для міжнародної спільноти, змушуючи країни Західної Європи розробляти стратегії для протидії російським дезінформаційним кампаніям і захисту своїх демократичних інститутів. У цьому контексті дослідження історичних аспектів використання дезінформації Росією є важливим для розуміння сучасних політичних процесів і загроз у сфері інформаційної безпеки [32].

Дезінформація, як інструмент впливу на міжнародні відносини, набула значної популярності в останні десятиліття, особливо в контексті російських дій у Західній Європі. Використання її стало важливим елементом стратегії Росії, що спрямована на підрив довіри до демократичних інститутів,

формування негативного іміджу західних держав і послаблення єдності Європейського Союзу. Дезінформація, як складова частина сучасної міжнародної політики, відіграє ключову роль у формуванні громадської думки та міжнародних відносин. Росія, використовуючи дезінформаційні кампанії, намагається досягти своїх стратегічних цілей у Західній Європі, змінюючи політичні настрої, формуючи образ ворога та підриваючи довіру до демократичних інститутів [34]. У табл. 2.1 розглядаються хронологічні особливості поширення російської дезінформації, виокремлюючи ключові етапи, події та механізми, що характеризують даний процес.

Таблиця 2.1

Хронологічні особливості поширення російської дезінформації у міжнародних відносинах з країнами Західної Європи
(побудовано на основі [29, с. 183])

Рік	Подія	Характеристика
1980-ті	Холодна війна	СРСР використовує дезінформацію для підриву довіри до НАТО та просування своїх ідеологічних цінностей через пропаганду і психологічні операції.
2007	Кібернапад на Естонію	Після знесення пам'ятника радянському солдату в Таллінні Росія організує кібератаку, яка супроводжується дезінформаційними кампаніями у медіа, що дискредитують Естонію.
2014	Анексія Криму	Росія використовує дезінформацію для виправдання анексії Криму, стверджуючи, що вона захищає російськомовне населення, а також активно просуває фальшиві новини про ситуацію в Україні.
2016	Вибори в США	Російські агенти втручаються у виборчий процес, поширюючи дезінформацію через соціальні мережі, щоб вплинути на результати виборів, підтримуючи кандидата, який виступає проти статус-кво.
2017	Систематичні атаки на західні демократії	Росія починає активно використовувати соціальні медіа для маніпуляції громадською думкою в Європі, зокрема в Німеччині та Франції, намагаючись вплинути на вибори.

2020	Пандемія COVID-19	Російська дезінформація зосереджується на поширенні теорій змови, звинувачуючи Захід у створенні вірусу, та просуваючи власні вакцини як рішення.
2022	Війна в Україні	Після початку повномасштабного вторгнення Росія запускає масовані дезінформаційні кампанії, спрямовані на дискредитацію України та її західних партнерів, намагаючись послабити міжнародну підтримку Києва.

Витоки використання дезінформації можна знайти ще в радянський період, коли КДБ застосовував різноманітні техніки маніпуляції інформацією для підриву міжнародної стабільності та зміцнення впливу СРСР у світі. Поширення фейкових новин і дезінформації стало частиною «Холодної війни», коли пропаганда і психологічні операції були на озброєнні обох сторін конфлікту [10].

У 1980-ті роки, в умовах напружених відносин із Західною Європою, СРСР реалізував дезінформаційні кампанії, спрямовані на дискредитацію НАТО та просування своїх ідеологічних цінностей. Відомими були фальшиві повідомлення про військові загрози з боку Заходу, що мали на меті посилити страхи у населення західних країн [3, с. 14].

Під час Холодної війни (1980-ті роки) дезінформація була важливим інструментом в арсеналі СРСР. Поширення фальшивих новин і пропаганди використовувалося для підриву довіри до західних альянсів, таких як НАТО. Радянський Союз активно вдавався до маніпуляцій, щоб сформувати негативне ставлення до західних держав серед своїх громадян. У цей період Радянський Союз активно використовував пропаганду та дезінформацію для послаблення впливу Заходу. Вони створювали фальшиві новини, що дискредитували західні демократії, та сприяли протестним рухам у Західній Європі. КДБ та інші радянські органи безпеки організовували інформаційні кампанії, які намагалися підривати довіру до західних інститутів і ставити під сумнів їхню легітимність [36].

Після політичних протиріч у Естонії (2007 р.) Росія здійснила масштабну кібератаку, що супроводжувалася дезінформаційними кампаніями. У результаті цих дій підірвалася репутація Естонії, а також зміцнювалося негативне сприйняття держави серед населення Росії.

Після розпаду СРСР дезінформація не зникла, а лише адаптувалася до нових умов. Росія почала використовувати нові технології, такі як інтернет і соціальні мережі, для поширення пропаганди та маніпуляції громадською думкою в країнах Західної Європи [48, с. 45].

З початку 2000-х років Росія почала активно використовувати інтернет для поширення дезінформації. Вибори в західних країнах стали об'єктами особливої уваги, зокрема вибори у Франції та США. Використання ботів і фейкових акаунтів у соціальних мережах стало звичним явищем для маніпуляції громадською думкою.

Війна в Україні, що почалася в 2014 році, стала каталізатором для нових дезінформаційних кампаній. Росія використовує дезінформацію для виправдання своїх дій на міжнародній арені та для дестабілізації внутрішньої політики західних країн [46, с. 175].

Під час анексії Криму Росія використовувала дезінформацію для виправдання своїх дій, стверджуючи, що «захищає» російськомовне населення. Цей період став переломним моментом у відносинах між Росією та Західною Європою, оскільки дезінформація стала інструментом для виправдання агресії [35].

Російське втручання в американські вибори 2016 р. стало знаковою подією, що продемонструвала можливості дезінформації в епоху цифрових технологій. Використання соціальних мереж для поширення дезінформації стало нормою, що сприяло розколу в суспільстві. З розвитком інтернету та соціальних медіа, Росія почала використовувати нові платформи для розповсюдження дезінформації. Це стало особливо помітним під час виборів у США в 2016 році та Brexit у Великій Британії. Росія використовує дезінформацію як частину своїх гібридних військових стратегій, що

включають поєднання традиційних військових дій, кібератак і інформаційних кампаній. Ці дії спрямовані на послаблення єдності та стабільності західних країн [40].

В період атаки на західні демократії (2017 р.) Росія активізувала дезінформаційні кампанії у виборчих процесах європейських країн, намагаючись підживити популістські та антидемократичні настрої [47, с. 139].

Пандемія COVID-19 (2020 р.) стала новим полем для дезінформаційних кампаній, у яких Росія звинувачувала Захід у створенні вірусу, а також намагалася просувати свої вакцини, використовуючи пропагандистські наративи. У 2022 р. російські дезінформаційні кампанії набули масового характеру. Вони були спрямовані на дестабілізацію західних держав та формування негативного ставлення до України серед західних споживачів інформації [50].

Західні країни почали вживати заходів для боротьби з дезінформацією, включаючи створення фактчекінгових платформ, підвищення медіаграмотності серед населення та посилення співпраці в інформаційній безпеці. У сучасних умовах, зростаюча геополітична напруга між Росією та країнами Західної Європи призводить до ще більш активного використання дезінформації як інструменту для досягнення політичних цілей. Таким чином, дезінформація стала важливим інструментом у російській зовнішній політиці, і її використання має глибокі історичні корені, які продовжують впливати на міжнародні відносини в сучасному світі.

Хронологічний аналіз поширення російської дезінформації в міжнародних відносинах з країнами Західної Європи демонструє еволюцію методів та стратегій, які використовує Росія для досягнення своїх політичних цілей. Дезінформація стала важливим інструментом у сучасній політиці, що здатна змінювати громадську думку, підривати довіру до демократичних інститутів і формувати міжнародні відносини. Важливо, що для протидії дезінформації необхідно вживати активних заходів на міжнародному рівні,

зокрема в посиленні співпраці між державами, розробці освітніх програм для населення та покращенні регуляції інформаційного простору [13, с. 38].

Російські дезінформаційні кампанії використовують різноманітні механізми для досягнення своїх цілей [27]:

1. Соціальні мережі. Активне використання платформ, таких як Facebook, Twitter та Instagram, для поширення фейкових новин та пропаганди.
2. Сайти новин. Створення фальшивих новинних сайтів, які імітують незалежні медіа, але насправді є інструментами російської пропаганди.
3. Фінансування політичних партій. Підтримка ультраправих партій в Європі, які сповідують антиімміграційні та антипатії до ЄС.

Згідно з секретним документом Міністерства закордонних справ Росії, російська сторона розробляє плани, спрямовані на ослаблення своїх західних супротивників, включаючи Сполучені Штати, а також на використання війни в Україні для формування глобального порядку, вільного від того, що вона сприймає як американське домінування.

У закритому додатку до офіційної та публічної «Концепції зовнішньої політики Російської Федерації» міністерство закликає до проведення «наступальної інформаційної кампанії» та інших заходів, що охоплюють «військово-політичну, економічну, торгову та інформаційно-психологічну сфери» проти «коаліції недружніх країн», очолюваної Сполученими Штатами [22].

«Нам потрібно продовжувати коригувати наш підхід до відносин з недружніми державами», – стверджується в документі 2023 року, який був наданий газеті The Washington Post європейською розвідкою. «Важливо створити механізм для виявлення вразливих точок їх зовнішньої та внутрішньої політики з метою розробки практичних кроків для ослаблення супротивників Росії» [34]. Цей документ вперше офіційно підтверджує та кодує те, що багато представників московської еліти називають гібридною війною проти Заходу. Росія прагне підірвати західну підтримку України та

дестабілізувати внутрішню політику Сполучених Штатів і європейських країн, через пропагандистські кампанії, які підтримують ізоляціоністські та екстремістські політики, згідно з документами Кремля, про які раніше повідомляла газета The Post. Також Росія прагне переосмислити геополітику, наближаючись до Китаю, Ірану та Північної Кореї, намагаючись змістити поточний баланс сил.

У 2022 р. Європейська Комісія розпочала розслідування щодо Facebook та Instagram – обох платформ, що належать Meta Марка Цукерберга – щодо їхнього реагування на дезінформацію, яка походить з-за кордону, зокрема з Росії. Це рішення було прийнято на фоні побоювань щодо російського втручання напередодні виборів до Європейського парламенту в червні 2022 р. Комісія підозрювала ці платформи в невиконанні зобов'язань щодо обмеження поширення неправдивої інформації та координованої іноземної маніпуляції, що може порушувати Акт про цифрові послуги. Meta звинувачується в недостатньому контролі над дезінформаційними кампаніями, шахрайськими рекламами та координованими ботофермами. Це розслідування стало четвертим у рамках DSA, після дій проти TikTok та інших платформ [16, с. 25].

2 березня 2022 року Європейський Союз наклав санкції на кілька російських медіаструктур та холдингів – включаючи НТВ, Росія 1, RT, Sputnik, Національну медіагрупу та ВГТРК – припинивши їхнє мовлення в межах ЄС після повномасштабного вторгнення в Україну. ЄС обґрунтував ці заходи необхідністю захисту громадського порядку та безпеки: це не було цензурою, а складало цілеспрямовані заходи, що відповідають основним правам і свободам. Правовою основою були статті 29 та 215 Договору про Європейський Союз, що визначають загальну рамку для санкцій ЄС. Численні звіти та аналізи вказують на те, що російські структури, включаючи державні суб'єкти, дійсно були залучені до поширення дезінформації. Це спостерігалось не лише в контексті війни з Україною, але й в інших

геополітичних ситуаціях та в спробах впливати на вибори та громадську думку в різних країнах [9].

Російський уряд звинувачується в проведенні складних кампаній, спрямованих на формування наративів, посів розбрату та підрив довіри до демократичних інститутів. Ці кампанії часто включають використання платформ соціальних медіа, фейкових новинних вебсайтів та інших онлайн-каналів для поширення неправдивої або спотвореної інформації та теорій змов. Росія використовує різноманітні тактики для поширення дезінформації в ЄС та за його межами. До них належать [2]:

- Пропаганда: державні медіа, такі як RT (колишній Russia Today) та Спутник, просувають проросійські наративи та просувають порядок денний Кремля.
- Дуплікати: «клони» принаймні 17 автентичних медіа, включаючи Bild (Німеччина), 20minutes (Франція), ANSA (Італія), The Guardian (Велика Британія) та RBC-Україна, намагаються залучити користувачів фальшивими статтями, використовуючи доменні імена, подібні до імітованих медіа, та копіюючи їхній дизайн.
- Сайти-сплячі: вебсайти повільно формують аудиторію через нерелевантні публікації, перш ніж перейти до дезінформації.
- Маніпуляції в соціальних медіа: платформи використовуються для посилення дезінформації через координовані кампанії, фальшиві акаунти та автоматизовані боти.
- Кібернапади та хакерство: разом з витоками даних для крадіжки інформації, вони порушують комунікації та підривають демократичні процеси.

Ці тактики часто використовуються в комбінації для створення кампаній, спрямованих на досягнення стратегічних цілей, таких як ослаблення згуртованості ЄС, підрив довіри до інститутів і просування геополітичних інтересів Росії.

Мережа російських вебсайтів активно поширювала кремлівську пропаганду щодо війни в Україні на території Західної Європи в рамках спецоперації Росії під назвою «Portal Kombat». Основною метою цієї операції було позитивне висвітлення «спеціальної військової операції» Росії та дискредитація України і її керівництва [18].

Французький орган, що займається протидією іноземному впливу, Viginum, 12 лютого 2023 р. повідомив про викриття даної спецоперації, в якій зазначена мережа складається як мінімум з 193 сайтів [30]. Спочатку ці ресурси поширювали новини про події в Україні та Росії, але після початку повномасштабного вторгнення вони переорієнтувалися на тимчасово окуповані території України, а згодом і на декілька західних країн, зокрема Францію, яка підтримує Україну. Частина сайтів у складі «Portal Kombat» містила слово «pravda» у своїх доменних іменах. Англomовний портал можна було знайти за адресою pravda.en.com, а французькомовний – за адресою pravda.fr.com.

Згідно з повідомленнями Viginum, сайти цієї мережі не створюють власного контенту, а ретранслюють матеріали з трьох основних джерел: акаунтів російських або проросійських суб'єктів у соціальних мережах, російських інформаційних агентств та офіційних сайтів місцевих інституцій. З 23 червня по 19 вересня 2023 року в рамках спецоперації «Portal Kombat» було опубліковано понад 150 тисяч матеріалів. Основна мета цієї мережі полягала в позитивному висвітленні дій Росії та дискредитації українського уряду [13, с. 38]. «Portal Kombat» використовує ряд методів для досягнення широкої аудиторії, включаючи ретельний відбір джерел проросійської пропаганди відповідно до цільової аудиторії, масову автоматизацію

розповсюдження контенту та оптимізацію пошукових систем, як зазначається у звіті Viginum [26, с. 81].

Варто зазначити, що у січні Міністерство оборони Франції звинуватило Росію у поширенні «скоординованої дезінформації» після публікацій російських медіа про нібито загибель «французьких найманців» внаслідок удару по Харкову. У відомстві наголосили, що Росія вже давно використовує дезінформаційні кампанії проти Франції, а після недавніх запевнень Парижа про продовження підтримки України, цей інформаційний натиск значно посилюється. Крім того, американський безпековий сайт Defense One, посилаючись на анонімні джерела, повідомив, що Пентагон планує скоротити операції з військової інформаційної підтримки (ІІСО), незважаючи на те, що Росія і Китай продовжують розширювати свій інформаційний вплив [43].

Дезінформаційні операції, спрямовані на дискредитацію України та її західних партнерів, стали основним інструментом російської зовнішньої політики. Зокрема, кампанії націлені на формування думки про те, що Захід не може бути надійним союзником, а санкції проти Росії лише погіршують ситуацію. Використання російської дезінформації має серйозні наслідки для міжнародних відносин. Основні наслідки включають [33, с. 338]:

- Послаблення довіри до демократичних інститутів. Дезінформація підриває віру населення в ефективність урядів, що призводить до політичної нестабільності.
- Зміна балансу сил. Російська дезінформація може сприяти формуванню нових альянсів і послабленню існуючих, що впливає на геополітичну ситуацію.
- Загроза безпеці. Використання дезінформації може призводити до ескалації конфліктів, оскільки країни реагують на маніпулятивні інформаційні повідомлення.

Отже, історичний контекст застосування російських інформаційних тактик у міжнародних відносинах з країнами Західної Європи свідчить про те, що це явище має глибокі корені і є складовою частиною зовнішньої політики Росії. Використання дезінформації як інструменту впливу стало ще більш актуальним у сучасному світі, де технології дозволяють швидко поширювати інформацію на глобальному рівні. Для подолання цього виклику необхідно посилити міжнародну співпрацю, розробити ефективні стратегії протидії дезінформації та підвищити медіаосвіту населення, щоб зменшити уразливість до маніпуляцій.

2.2. Вплив російської дезінформації на країни Західної Європи

В умовах геополітичної нестабільності та війни в Україні, європейська демократія стикається з беспрецедентною загрозою: цілеспрямованим поширенням неправдивих відомостей. Росія активно використовує маніпулятивні інформаційні кампанії як інструмент гібридної війни, посилюючи їх вплив за допомогою внутрішніх політичних факторів та підтримки з боку місцевих політиків. Особливо відчутними є наслідки цієї проблеми в Німеччині та Італії, де спроби ввести громадськість в оману не лише формують хибну думку, а й створюють серйозні виклики для виборчих процесів та політичної стабільності.

У 2016 році Європейський парламент охарактеризував дезінформацію як таку, що чинить «зростаючий системний тиск» на суспільства і їхню виборчу стабільність. Напередодні виборів 2019 року тодішній європейський комісар з питань безпеки Джуліан Кінг попереджав, що вибори можуть стати привабливою мішенню для зловмисних представників. Проте ці побоювання, ймовірно, не здійснилися в очікуваному обсязі, і мало що свідчили про суттєвий вплив дезінформаційних кампаній на останні вибори до Європейського парламенту. Незважаючи на складність вимірювання впливу дезінформації на поведінку виборців, вибори 2024 року відбудуться в іншому

контексті порівняно з 2019 роком. З того часу кілька досліджень, зокрема, виявили кореляцію між дезінформацією та результатами референдуму щодо Brexit і перемогою Дональда Трампа на президентських виборах у США 2016 року [57].

У контексті війни Росії проти України використання дезінформації Кремлем стало ще одним інструментом ведення гібридної війни поряд з пропагандою. Багато доповідей також вказують, що маніпулятивні інформаційні кампанії не тільки імпортується ззовні, але й можуть бути підсилені місцевими політиками та традиційними ЗМІ. Це спонукає до роздумів щодо майбутніх дезінформаційних наративів, ризиків, які вони несуть для демократичних процесів, та чи здатний ЄС ефективно впоратися з ними, зважаючи на те, що наступного року відбудеться 82 вибори в 78 країнах, зокрема у США, Індії, Індонезії, Тайвані, Мексиці, Великій Британії та, можливо, в Україні [57].

Дезінформація, що стосується російсько-української війни, також становить загрозу для демократії в Європі. Хоча дезінформація була виявлена майже у всіх європейських країнах, у доповіді розглядаються випадки Німеччини, Італії, Франції, Великобританії та Польщі. Ці національні випадки висвітлюють загрозу, яку несе дезінформація, оскільки ці країни мають різні історичні та культурні контексти, проте показують схожі тенденції та виклики. Основна увага зосереджена на наративах, які ілюструють більш широкі дискурси. Повномасштабне вторгнення в лютому 2022 року мало далекосяжні наслідки для Європи, створивши новий комплекс викликів. Серед них – поширення масштабних кампаній дезінформації, спрямованих на ослаблення підтримки національних та європейських політик, які підтримують Україну.

Політична ситуація в Німеччині характеризується зменшенням підтримки основних партій, особливо урядових – соціал-демократів (SPD), Зелених та ліберальних вільних демократів (FDP). Натомість, партія правих, «Альтернатива для Німеччини» (AfD), яка виступає проти імміграції та

«зелених» політик, набирає популярності. Крім того, деякі політичні групи демонструють проросійську позицію, маючи значні зв'язки з Росією. Німеччина також стала центром російських інформаційних операцій ще з часів Холодної війни. Німецькі теоретики змови виявляють помітну проросійську (та антиамериканську, антипартнери Заходу) позицію, коли обговорюють війну Росії проти України. На перший погляд, дезінформаційні наративи можуть не мати значного впливу на громадську думку. Наприклад, згідно з Євробарометром травня 2022 року, 54% німців висловили симпатії до України, що відповідає середньому рівню в ЄС. У вересні 2023 року більшість німців (59%) вважали, що російська влада має нести відповідальність за ситуацію в Україні, що трохи більше за середній рівень в ЄС. Однак громадська підтримка певних політик може змінюватися, як у питаннях біженців, так і в інших сферах дезінформації [57].

Невдовзі після повномасштабного вторгнення Росії в Україну федеральний уряд Німеччини створив робочу групу з гібридних загроз та дезінформації, виявивши російські наративи, що посилюють комунікацію, основу на фактах, і збільшують стійкість населення. Італія також прийняла поступову відповідь, зосередившись на маніпуляціях та зовнішньому втручанні, створивши Агентство національної кібербезпеки у 2021 році. Ці ініціативи, що в основному спрямовані на загрози з-за кордону, можуть бути недостатніми для боротьби з внутрішніми джерелами дезінформації, які відображають та посилюють наративи, просувані іноземними акторами [57].

Російська дезінформація в Німеччині зростає. Росія спрямовує в Німеччину більше дезінформації, ніж коли-небудь раніше, попереджають посадовці. Аналітики вважають, що ця тактика допомагає прокремлівським наративам дедалі більше проникати в політику країни. Німеччина залишається основним об'єктом російських дезінформаційних зусиль, і кампанії, підтримувані Кремлем, продовжують зростати за обсягом та інтенсивністю [56]. Таке попередження було зроблено старшими службовцями безпеки та законодавцями під час публічного засідання

парламентського комітету Німеччини, який відповідає за нагляд за діяльністю розвідувальних агентств країни.

«Ми давно визнали загрозу для Німеччини з боку іноземного впливу та гібридної війни, особливо з боку Росії», – заявив Константін фон Ноц, депутат від партії «Зелених» і голова комітету [56]. «Однак тепер ми стали свідками нового рівня інтенсивності, і це розвиток подій глибоко турбує нас усіх» [56].

Керівники німецьких розвідувальних служб поділилися думкою фон Нойца. Оскільки Німеччина стала одним з найвірніших союзників України після того, як Росія почала повномасштабне вторгнення в 2022 році, Кремль дедалі частіше сприймає Німеччину «як ворога» і ставиться до неї відповідно, заявив Бруно Каль, президент Бундеснахріхтдінсту (BND), зовнішньої розвідки Німеччини [56]. Каль пояснив, що президент Росії Володимир Путін вже давно веде «гібридну війну» проти західних країн, щоб «створити новий світовий порядок». Для досягнення цієї мети Путін використовує російські спецслужби «як перший фронт боротьби проти Заходу, з державним мандатом, з усіма засобами, які є в їхньому розпорядженні, без юридичних обмежень і, перш за все, без будь-якої совісті» [56]. Це призвело до «різкого збільшення кількості та якості кібератак з боку російських державних представників і їхніх посібників», додав Каль [56].

Одночасно з кібератаками Росія використовує й інші методи для втілення свого впливу. Томас Хальденванг, президент Федеральної служби внутрішньої розвідки Німеччини, попередив про «операції впливу» для поширення прокремлівської дезінформації: координовані зусилля з маніпулювання громадською думкою, які поєднують кібердіяльність з розповсюдженням дезінформації. Він навів приклад однієї з таких кампаній під назвою «Дописик», яка була нещодавно викрита. Вона включала підроблені вебсайти, фальшиві статті та оманливі пости в соціальних мережах, що імітували established європейські медіа для просування прокремлівських наративів [56].

Дослідники зазначають, що більшість кампаній прокремлівської дезінформації, спрямованих на німецьку аудиторію, мають одну з трьох цілей: ослаблення підтримки України, пошкодження іміджу НАТО або посилення проросійських голосів по всій Німеччині. «Ми бачимо, що ця стратегія поступово досягає своїх цілей, і громадські дебати в Німеччині дедалі більше зміщуються в напрямок, який служить інтересам Кремля», – сказав Фелікс Картте, політичний аналітик та старший науковий співробітник Фонду Меркатор [56].

«Дві партії, які представляють прокремлівські позиції, AfD і Альянс Сахри Вагенкнехт, зараз також отримують значну увагу в традиційних медіа», – додав він. Обидві ці партії (крайня правиця AfD і ліво-націоналістичний Альянс Сахри Вагенкнехт) досягли рекордних результатів на останніх виборах [56].

Досі Німеччина не змогла розробити «всеохоплюючу урядову стратегію, яка б визнавала, аналізувала та ефективно протидіяла кампаніям», ініційованим Росією, зазначив Картте. Він наголосив, що така стратегія повинна охоплювати кілька рівнів. «Це повинно включати кращу регуляцію онлайн-платформ, зміцнення незалежних медіа – особливо місцевої журналістики – і кращий аналіз фінансової підтримки відомих проросійських фігур у Німеччині з боку органів безпеки та розвідки», – сказав він [56].

Консорціум Media Freedom Rapid Response (MFRR) висловлює серйозне занепокоєння з приводу триваючої практики підробки легітимних європейських медіа, останнім часом у рамках російської кампанії дезінформації під назвою «Двойник». Протягом останніх двох років ця кампанія дезінформації, вперше виявлена в 2022 році, продовжувала впливати на політичні дебати за допомогою так званих практик кіберсквотингу, через які російські джерела орендували інтернет-домени, що клонили сайти легітимних медіа, щоб поширювати фальшиві наративи, які масово поширювались у соціальних мережах [58].

4 вересня 2024 р. Міністерство юстиції США ідентифікувало 32 маніпулятивні вебсайти з доменами, орендованими від американських компаній. Офіційні документи розкрили підроблені домени численних європейських медіа, здебільшого з Німеччини, Італії, України, Естонії та Франції. Візуальний контент оригінальних новинних сайтів був зловмисно імітований з метою введення в оману читачів. Оплата реєстрації підроблених доменів здійснювалась за допомогою криптовалют з кількох гаманців, пов'язаних з Росією, із використанням зашифрованих електронних адрес на сервісі Proton, що ускладнювало ідентифікацію винних у підробці [58].

Згідно з внутрішніми документами московського агентства соціального дизайну (SDA), які були оприлюднені Державним департаментом США, стратегія Кремля полягала в тому, щоб націлитися, зокрема, на Францію та Німеччину з метою послаблення підтримки України, пропаганди євроскептицизму та підтримки правих партій, таких як німецька «Альтернатива для Німеччини» (AfD), особливо напередодні виборів. Значна частина підроблених доменів була створена перед європейськими виборами та майбутніми президентськими виборами в США 2024 року. У Франції було зафіксовано підробку доменів газет Le Monde, Le Parisien та Le Figaro, а в Німеччині – таких видань, як Der Spiegel, Neues Deutschland, Bild, T-Online, Die Welt, Frankfurter Allgemeine Zeitung, Der Tagesspiegel і Süddeutsche Zeitung [58].

Інші дані від європейських фактчекінгових організацій, а також моніторинг Служби зовнішніх дій Європейського Союзу (EEAS), розкрили додаткові ідентичності медіа, які постраждали від цієї кіберкампанії, такі як польський тижневик Polityka і державний мовник Polskie Radio. Посилання на підроблені сайти масово поширювались у соціальних мережах через штучні акаунти в X з маніпулятивними дописами, які широко коментувалися та поширювалися. Операція «Двойник» не обмежується лише X. Інші соціальні мережі, такі як Facebook, Messenger, Instagram, а також миттєві

повідомлення через Whatsapp чи Telegram, використовувались для поширення фальшивого контенту, що охоплює ширшу аудиторію [58].

Консорціум MFRR знову підкреслює необхідність вжиття технічними платформами, такими як Meta, але не тільки, необхідних заходів для протидії дезінформації, зокрема, видалення контенту, що підроблює. Ці платформи наразі здійснюють замало заходів для вирішення цієї проблеми, навіть коли фальшиві вебсайти повідомляються. Підроблений контент не лише впливає на авторитет та цілісність медіа, але й ставить під загрозу фундаментальне право читачів на доступ до інформації, вільної від маніпуляцій (стаття 10 Європейської конвенції з прав людини) [58]. Як зазначено в останньому середньорічному моніторинговому звіті MFRR, практика підробки сайтів дедалі більше націлюється на журналістів та медіа в країнах-членах ЄС і кандидатах на вступ, і вимагає підвищеної пильності та термінових дій з боку держав-членів. Автори закликають відповідні органи забезпечити швидке та ретельне розслідування процесу створення фальшивих сайтів, а також виділити додаткові ресурси та звертатися за міжнародною підтримкою до таких організацій, як Європол, щоб забезпечити безпечне середовище для медіа та доступ до надійної інформації для громадян.

Вплив російської дезінформації на такі країни, як Франція, Великобританія та Польща, проявляється через різні механізми, які включають пропаганду, фейки та маніпулятивні кампанії. Важливо зазначити, що Росія активно використовує інструменти інформаційних війн для впливу на політичні процеси, суспільні настрої та національну безпеку в цих державах.

Російська дезінформація в Франції є важливим інструментом впливу на громадську думку, зокрема через дії прокремлівських медіа-мереж, таких як RT (Russia Today) і Sputnik. Після 2014 року, в умовах анексії Криму та конфлікту на сході України, Росія посилила інформаційний вплив на Францію, включаючи використання соціальних мереж для поширення фейкових новин. Одним з яскравих прикладів стала кампанія в

передвиборчий період 2017 року, коли Росія активно підтримувала кандидата Марін Ле Пен (Національний фронт), намагаючись підсилити проросійські настрої. Під час протестів «жовтих жилетів» у Франції російські медіа активно висвітлювали події, намагаючись підтримати протестні настрої та критикувати політику уряду. Це було частиною більш широкої стратегії дестабілізації європейських країн. Водночас активно використовуються соціальні мережі та фейкові акаунти для поширення пропаганди, що підтримує наративи Кремля щодо антизахідної риторики та підриву єдності ЄС [9].

Великобританія стала об'єктом значного інформаційного тиску з боку Росії, особливо після 2016 року, коли Росія була звинувачена в втручанні у референдум щодо виходу Великобританії з ЄС (Brexit). Дезінформаційні кампанії активно поширювали фальшиву інформацію, зокрема через соціальні мережі, з метою посилення розколу в суспільстві та підтримки виходу з ЄС. Під час виборів 2017 та 2019 років російські кампанії використовували маніпуляції та фейкові новини, щоб посилити політичні суперечності в країні та підірвати довіру до основних політичних інститутів. Наприклад, підтримка певних політичних сил через фальшиві акаунти та групи в соціальних мережах. У 2018 році, після отруєння Сергія та Юлії Скрипалів, Росія використовувала дезінформаційні кампанії, щоб відвести підозру від своїх агентів і сприяти антизахідній риториці. Розширення діяльності фейкових новин, прокремлівських медіа та фінансування груп, які підтримують проросійські настрої через різноманітні платформи [26, с. 81].

Польща стала однією з основних цілей російської дезінформаційної кампанії через свою антипутінську політику, підтримку України та свою роль у розширенні НАТО. Російські кампанії в Польщі включають дезінформацію про НАТО та ЄС. Росія активно поширює фейки щодо НАТО і Європейського Союзу, намагаючись підірвати підтримку цих інституцій серед польських громадян. Під час російської агресії проти України Польща активно підтримує Україну, що також стає об'єктом російських дезінформаційних

атак. Фейки і маніпуляції використовуються для того, щоб налаштувати польське населення проти українців, відображаючи українців як загрозу для національної безпеки Польщі. Як і в інших країнах, Росія у Польщі використовує соціальні мережі для поширення маніпуляцій, зокрема через фейкові акаунти та прокремлівські медіа, що розповсюджують негативні наративи про політику уряду Польщі [14].

Російська дезінформація є однією з найбільших загроз для європейської безпеки в умовах сучасної політичної ситуації. Вона спрямована на підірив стабільності західних країн через поширення маніпуляцій, фальшивих новин та викривлених фактів, що можуть змінювати громадську думку, впливати на політичні процеси та посилювати соціальну напругу. Країни Західної Європи, зокрема Німеччина та Італія, не є винятком і зазнають активного впливу російської пропаганди. Важливим аспектом цього впливу є використання різноманітних каналів поширення дезінформації, таких як прокремлівські медіа, соціальні мережі, політичні активісти та альтернативні медіа, що працюють над формуванням негативного ставлення до заходів, спрямованих на підтримку України та боротьбу з агресією Росії (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Основні аспекти впливу російської дезінформації на країни
Західної Європи (побудовано на основі [56-58])

Країна	Основні теми дезінформації	Джерела поширення	Вплив на політичну ситуацію	Реакція уряду та суспільства
1	2	3	4	5
Німеччина	1. Підтримка України та санкції проти Росії	Прокремлівські медіа, соцмережі, політичні групи	Зменшення підтримки основних партій, зростання популярності AfD	Створення робочої групи з гібридних загроз, посилення заходів боротьби з дезінформацією
	2. Міграція та біженці з України	Проросійські організації,	Вплив на громадську думку, зміни	Активізація роботи з факт-чекінгу та

		теоретики змови	в ставленні до політики біженців	інформування громадськості
	3. Енергетична криза та ціни на енергоносії	Державні канали Росії, альтернативні медіа	Сумніви щодо енергетичних санкцій та політики енергетичної незалежності	Впровадження кібербезпекових заходів, посилення моніторингу інформаційних потоків
Італія	1. Політика щодо Путіна та Кремля	Політики проросійських партій, медіа	Зміни в політичних орієнтаціях, підтримка Кремля серед певних партій	Підтримка України урядом Мелоні, посилення кібербезпеки та боротьба з зовнішнім втручанням
	2. Війна в Україні та роль НАТО	Проросійські політичні активісти, медіа, соцмережі	Популяризація анти-НАТО наративів, поширення недовіри до НАТО	Створення Агентства національної кібербезпеки, кампанії проти маніпуляцій
	3. Енергетична та економічна криза	Прокремлівські аналітики, антизахідні активісти	Підвищення соціальної напруги через енергетичну кризу та відсутність альтернатив	Розвиток стратегії боротьби з гібридними загрозами, посилення антидезінформаційних заходів
Франція	1. Підтримка України та санкції проти Росії	Прокремлівські медіа, соцмережі, політичні групи	Підтримка проросійських політичних сил, зниження підтримки ЄС	Активізація боротьби з дезінформацією через створення центрів аналізу інформаційних загроз
	2. Протести «жовтих жилетів»	Проросійські медіа, соціальні мережі	Зростання протестних настроїв, підтримка	Посилення боротьби з фейковими новинами,

			наративів антисистемних рухів	впровадження стратегії кібербезпеки
	3. Антиєвропейські настрої	Прокремлівські медіа, фейкові акаунти в соцмережах	Підвищення популярності проросійських політичних партій	Встановлення моніторингових центрів, підвищення обізнаності через освіту
Великобританія	1. Brexit та євроскептицизм	Прокремлівські медіа, фейкові акаунти	Підвищення розколів між проєвропейськими і антиєвропейськими групами	Активна боротьба з дезінформацією через організацію незалежних перевірок фактів
	2. Вибори 2017 та 2019 років	Проросійські політичні активісти, соцмережі	Підвищення політичної напруги, підтримка популістських партій	Введення антидезінформаційних кампаній, розширення співпраці з міжнародними організаціями
	3. Підтримка України та роль Великобританії в міжнародних санкціях	Російські пропагандистські канали, соцмережі	Зростання проросійських настроїв серед частини населення	Підвищення кібербезпеки та зміцнення урядових ініціатив щодо захисту від інформаційних атак
Польща	1. Ситуація в Україні та підтримка Росії	Прокремлівські медіа, фейкові новини	Підвищення антипольських настроїв серед проросійських груп	Підвищення інформаційної безпеки, активізація інформування громадськості
	2. Міграційна політика та біженці з України	Проросійські організації, антикорупційні активісти	Зміни в політиці щодо біженців та їхньої підтримки	Створення централізованих організацій для боротьби з дезінформацією і кіберзагрозами

	3. НАТО та стратегічне партнерство з Заходом	Російські медіа, прокремлівські політичні групи	Зміни в ставленні до НАТО, зростання критики альянсу	Ужиття заходів для захисту від іноземного втручання, зміцнення національних кіберпідрозділів
--	--	---	--	--

Російська дезінформація значно впливає на політичні процеси та громадську думку в Німеччині та Італії. У Німеччині під впливом фальшивих наративів зменшується підтримка українських ініціатив, зростає популярність проросійських партій, таких як AfD, та формується негативне ставлення до політики уряду щодо енергетичних санкцій. В Італії російська дезінформація сприяє зміні політичних орієнтацій, зміцненню проросійських настроїв у ряді політичних сил та поширенню анти-НАТО риторики серед громадськості. Водночас обидві країни активно реагують на ці загрози, розвиваючи стратегії боротьби з дезінформацією та посилюючи заходи кібербезпеки і моніторингу інформаційних потоків. Розвиток національних інститутів, зокрема створення агентств з кібербезпеки та робочих груп з гібридних загроз, дозволяє зменшити вплив пропаганди та забезпечити стійкість до зовнішнього втручання.

Франція, Великобританія та Польща стикаються з однаковими загрозами з боку російської дезінформації. Ці кампанії включають: поширення фейкових новин та маніпуляцій через соціальні мережі та новинні портали; використання прокремлівських медіа як інструментів впливу на політичні процеси; підтримка проросійських політичних рухів і партій; розколи в суспільствах цих країн, особливо щодо таких важливих тем, як євроінтеграція, НАТО, а також війна в Україні. У відповідь на ці загрози ці країни значно посилили заходи з кібербезпеки та інформаційної боротьби, сприяючи більшій обізнаності громадян щодо ризиків дезінформації та фейкових новин.

У 2024 році російська дезінформація продовжує бути серйозною загрозою для стабільності та безпеки країн Європи. Різні форми дезінформаційних кампаній, що поширюються через соціальні мережі, фальшиві новини та кібероперації, мають на меті маніпулювати громадською думкою, послаблювати підтримку Європейським інституціям, а також розділяти політичні сили у ключових європейських країнах.

У Німеччині російська дезінформація активно використовує теми, пов'язані з міграцією, економічними санкціями та підтримкою України. Особливу увагу приділяється політичним партіям, що мають різні позиції щодо зовнішньої політики Німеччини, зокрема щодо підтримки України. Пропагандистські кампанії через соціальні мережі часто спрямовані на поширення негативних стереотипів про західну політику та підтримку НАТО. Також фальшиві новини щодо санкцій і енергетичних криз часто використовуються для підтримки проросійських настроїв серед частини німецького населення.

Італія є важливим елементом російських дезінформаційних кампаній через її стратегічне місце в ЄС та історичні зв'язки з Росією. Російські медіа активно підтримують політичні сили, які виступають проти санкцій ЄС і намагаються ослабити позиції уряду щодо підтримки України. У 2024 році спостерігається значний ріст числа фальшивих новин, що поширюються через соціальні мережі, зокрема щодо економічних наслідків санкцій та впливу на італійську економіку. Такі кампанії мають на меті посилити недовіру до Європейського Союзу і НАТО, а також підтримати антиєвропейські наративи.

У Франції російська дезінформація в 2024 році активізувалася з наближенням президентських виборів. Росія використовує фальшиві новини та пропагандистські кампанії для маніпуляцій з електоральними настроями. Основні теми включають поширення невірних відомостей про економічні санкції, підтримку України та політику ЄС. Дезінформаційні кампанії також намагаються вплинути на внутрішньополітичну ситуацію, посилюючи

розбіжності між різними політичними силами та поширюючи недовіру до офіційних інститутів.

У Великобританії російська дезінформація в 2024 році знову зосереджена на підтримці антизахідних наративів та підриві довіри до урядів і політичних інститутів. Спеціально розроблені кампанії з дезінформації сприяють посиленню внутрішніх політичних розбіжностей, зокрема щодо підтримки України і виходу з ЄС. Серед основних інструментів використовуються соціальні мережі, фальшиві новини та кібератаки, які поширюють неправдиву інформацію про економічні наслідки санкцій і політику НАТО.

Польща стала одним з основних об'єктів російських дезінформаційних кампаній через її роль у підтримці України та важливість у складі НАТО. Російські медіа активно поширюють фальшиві новини, що підривають єдність Європейського Союзу, а також підтримують внутрішні політичні конфлікти, зокрема питання щодо імміграції та відносин із сусідніми країнами. Через фальшиві новини та інтернет-маніпуляції Росія намагається вплинути на громадську думку, створюючи напругу всередині польського суспільства.

Російська дезінформація в 2024 році має чітко спрямований вплив на внутрішні політичні процеси в Німеччині, Італії, Франції, Великобританії та Польщі, зокрема через маніпуляції у соціальних мережах та поширення фальшивих новин. Дезінформаційні кампанії намагаються послабити єдність Європейського Союзу та НАТО, підірвати підтримку України, а також викликати політичні розбіжності в середині цих країн. Ситуація вимагає посилення боротьби з дезінформацією, зокрема через підвищення рівня медіаграмотності серед громадян і координацію міжнародних зусиль для боротьби з цією загрозою.

Отже, вплив російської дезінформації на країни Західної Європи є багатограним і складним, оскільки ці країни мають різні політичні контексти та історичні зв'язки з Росією. Незважаючи на зусилля урядів

Німеччини та Італії у боротьбі з цією загрозою, дезінформація залишається значним викликом для демократичних процесів. Вона посилюється місцевими політичними групами, що підтримують проросійські наративи, та традиційними ЗМІ.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ БОРОТЬБИ З РОСІЙСЬКОЮ ДЕЗІНФОРМАЦІОЮ ДЛЯ ПОЛІТИЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ТА СУСПІЛЬНОГО СПРИЙНЯТТЯ В ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ

3.1. Наслідки російської дезінформації для політичної стабільності та суспільного сприйняття

У сучасному світі соціальні мережі стали важливими інструментами комунікації та розповсюдження інформації. Проте, разом з їхніми позитивними аспектами, зростає і загроза поширення дезінформації. Росія, у своїй боротьбі за міжнародну підтримку та вплив на політичні процеси, активно використовує соціальні мережі для ведення інформаційної війни. Метою кампанії дезінформації є маніпулювання громадською думкою, поширення неправдивих наративів та зниження довіри до західних демократичних інститутів. Втручання Росії у вибори, політичні процеси та навіть формування міжнародної політики через соціальні платформи є серйозною загрозою для стабільності та єдності суспільств. Однак, незважаючи на ці зусилля, міжнародні дослідження показують, що не всі суспільства піддаються впливу дезінформації, і багато хто залишається стійким до прокремлівських наративів.

«Машина дезінформації» Росії, яка широко сприймається як така, що намагається вплинути на результати виборів у західних демократіях, знайшла сприятливе середовище на соціальних мережах. Соціальні мережі, якими сьогодні активно користуються більшість громадян у всіх європейських суспільствах та за їх межами, можуть стати важливим союзником у зусиллях Росії виграти інформаційну війну з кількох причин. Вони є платформами для соціальної взаємодії та споживання інформації без цензорів; вони мають здатність створювати інформаційні каскади та швидко масштабувати контент; алгоритми соціальних мереж схильні надавати перевагу емоційно

насиченому та яскравому контенту; інвестиції соціальних мереж для зупинення поширення дезінформації вчасно вважаються недостатніми. Усі ці фактори роблять користувачів соціальних мереж потенційно вразливими до організованих кампаній дезінформації, які можуть вплинути на міжнародну підтримку України, оскільки пряма допомога чи санкції можуть залежати від громадської думки в країнах, які наразі надають певну форму підтримки.

Існуючі дослідження в американському контексті не підтверджують думку, що користувачі соціальних мереж масово споживають неправдиву або дезінформаційну інформацію, оскільки виробництво та споживання фальшивих даних на соціальних платформах значною мірою зосереджено серед невеликої групи старших, консервативних користувачів [59].

Хоча Росія веде складну багатоплатформену інформаційну війну, її зусилля залишаються в основному неуспішними в поширенні прокремлівських переконань серед ширших верств населення європейських суспільств. Автори [59] провели опитування у 19 країнах через два місяці після початку війни Росії проти України, щоб оцінити підтримку громадськістю спростованих наративів, поширених Росією і активно розповсюджуваних у соціальних мережах. Дослідження має унікальне географічне охоплення, включаючи багато малодосліджених випадків, таких як Греція, Сербія, Угорщина, Чехія та Польща, а також Бразилія і США. Спираючись на існуючу літературу, яка пропонує різні теоретичні ідеї щодо найважливіших детермінант для підтримки дезінформації, використовувався широкий набір запитань щодо медіадієт, індивідуальних характеристик і демографічної інформації для перевірки, чи є підтримка конспіративного світогляду передбачуваною для віросповідання в дезінформацію, спонсоровану Росією. Результати досліджень показують, що хоча громадяни більшості суспільств, які досліджувалися, не підтримують хибні наративи про вторгнення, великі підмножини громадян у невеликій групі країн виявляють сильну тенденцію оцінювати дезінформацію як правдиву. На відміну від вирішальної ролі, приписуваної соціальним мережам у підтримці

дезінформації в публічних наративах, аналіз показує, що підтримка конспіративного світогляду є більш важливим фактором, ніж використання соціальних мереж, політичний цинізм та інші індивідуальні характеристики і поведінки.

Деінформація, яка визначається у дослідженні як «підкатегорія дезінформації, яка навмисно поширюється», щодо вторгнення Росії в Україну лише посилює поширений феномен у соціальних мережах, що стосується різноманітних тем, від політики до захворювань і питань здоров'я. Поширення, незалежно від того, чи є її джерело незалежним, оплачуваним (іноземним) агентом, ботом, спеціалізованим новинним сайтом, теоретиком змов або гіперпартійними медіа, є невід'ємною частиною сучасного інформаційного середовища. Варто зазначити, що це не новий феномен: з перших днів Інтернету були створені сайти з різним рівнем правдивості.

Занепокоєння щодо ролі соціальних медіа в поширенні дезінформації не є лише американським феноменом. Побоювання, що дезінформація може завдати шкоди, підкріплюється тим, що близько половини громадськості в Європі турбуються про здатність розпізнати різницю між тим, що є реальним і фальшивим в Інтернеті щодо новин [59]. Теоретично, неправда може безпосередньо впливати на аудиторію, впливаючи на інформаційні раціони, на яких люди базують свої політичні уподобання та вибір, або ж опосередковано, сприяючи, наприклад, політичному цинізму, політичній поляризації та ворожнечі до зовнішніх груп, серед інших негативних тенденцій. Водночас, хоча існує згода, що дезінформація циркулює в середовищі соціальних мереж, особливо в періоди напружених подій, таких як вибори чи війни, дослідження впливу на індивідуальні характеристики, важливі для демократичних виборів, такі як політична довіра та знання, є рідкісними.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну в 2022 році, подія критичного міжнародного значення, що супроводжується величезною кількістю потокової дезінформації, яка поширювалася як в межах країни у

вигляді державної пропаганди, так і міжнародно, в різних формах (текст, зображення, відео, звук), використовуючи можливості практично всіх доступних популярних соціальних медіаплатформ. Насправді Росія давно зробила Україну епіцентром своєї внутрішньої та міжнародної пропаганди. Дослідження кампаній дезінформації, що велися щодо України, показують, що вони можуть бути не лише одними з найрозвиненіших, що проводяться Росією, але й одними з найбільш тривалих, зусилля щодо маніпулювання громадською думкою почалися ще на початку 2000-х років, і навіть з деяким частковим успіхом у введенні в оману української громадськості. Таймінг опитувань дає унікальну можливість для дослідження підтримки дезінформації на основі наративів, що стосуються вторгнення і які були явно розроблені та систематично поширювані Росією, щоб виправдати його (в порівнянні з невоєнними контекстами, тривоги та сприйняті загрози, що виникають під час війни, можуть зробити індивідів більш схильними до віри в дезінформацію [59]).

В умовах інформаційної війни, яку Росія веде проти України, дезінформація є одним із основних інструментів маніпулювання громадською думкою. Розглянемо наслідки цього явища, використовуючи різноманітні джерела, які аналізують аспекти дезінформації, її технології та вплив на суспільство.

Монографія Вальорська М. А. «Діпфейк та дезінформація» досліджує сучасні технології, такі як діпфейки, що є фальшивими відео або зображеннями, створеними за допомогою штучного інтелекту [3, с. 12]. Вона пояснює, як ці технології використовуються для маніпулювання громадською думкою в політичних кампаніях, зокрема у війні Росії проти України. Діпфейк – це потужний інструмент, який може створювати переконливі фальшиві матеріали, що підривають довіру до інформації та дестабілізують політичну ситуацію в Україні. Це джерело дозволяє зрозуміти технічні аспекти маніпуляцій і визначити, як вони можуть впливати на суспільну свідомість.

Стаття Вебер Й., Кропман В. «Фактчекінг: Ні, Путін не схиляв коліна перед Сі» [4], опублікована на ресурсі DW, розглядає фактчекінг, як інструмент боротьби з дезінформацією. Вебер і Кропман наводять приклад маніпуляцій щодо російського президента Володимира Путіна, який був поданий у вигаданому контексті через фейкові новини. Це підкреслює важливість перевірки фактів для запобігання дезінформації, яка може серйозно вплинути на політичну стабільність. Дезінформація, що розповсюджується через медіа і соціальні мережі, має здатність формувати хибні уявлення про ключових політичних лідерів, що дестабілізує політичну ситуацію як в Україні, так і на міжнародній арені.

У статті Веселовські К., Вебер Й. «Як розпізнати фото, зроблене штучним інтелектом?» [5] розглядаються методи виявлення фальшивих фотографій, створених штучним інтелектом. Оскільки фальшиві зображення часто використовуються для поширення дезінформації, важливо розуміти, як їх можна ідентифікувати. Зрозуміння технологій створення фальшивих зображень та відео є необхідним для забезпечення інформаційної безпеки та збереження довіри суспільства до медіа. Це джерело показує, як інструменти штучного інтелекту можуть маніпулювати суспільною думкою, зокрема в умовах інформаційної війни з Росією.

Монографія «Війни інформаційної епохи: міждисциплінарний дискурс» за редакцією В. А. Кротюка розглядає роль інформаційних технологій у глобальних політичних конфліктах, зокрема в війні Росії проти України [6, с. 315]. Окрема увага приділяється використанню інформаційних технологій для створення дезінформаційних кампаній, які підривають політичну стабільність.

Зокрема, Власюк Н. у науковій публікації «Дезінформація у соціальних мережах: як розпізнати та як боротися?» [7] аналізує загрози, пов'язані з поширенням дезінформації через соціальні мережі. Власюк Н. дає практичні рекомендації щодо виявлення фейкових новин та боротьби з ними. Соціальні мережі стали основним каналом для поширення маніпуляцій, що значно

підриває стабільність суспільства, оскільки вони можуть впливати на громадську думку на глобальному рівні.

Публікація [9] під назвою «В яких країнах Європи Росія поширює найбільше фейків про війну в Україні, – дослідження. TEXTY.ORG.UA» виявляє країни, де Росія найбільше поширює фейки про війну в Україні. Це джерело важливе для розуміння географії та механізмів поширення російської дезінформації, а також її впливу на політичну ситуацію в Європі. Воно дозволяє побачити, як дезінформація може впливати на міжнародну політику та стабільність в європейських країнах.

У роботі Гейдор О. «Мережу підірвало фото Папи Римського у величезному пуховику: що не так із знімком» [10] наведено приклад фейкової фотографії Папи Римського в пуховику, що широко розповсюджувалася в соцмережах, є яскравим прикладом маніпуляцій через медіа. Такі фальшиві зображення можуть створювати уявлення про неправильний хід подій і впливати на громадське сприйняття реальності. Це джерело наочно демонструє, як маніпуляції через фото та відео можуть порушувати суспільний порядок і змінювати сприйняття людей.

Аналіз наведених джерел показує, що російська дезінформація є серйозною загрозою для політичної стабільності, формуючи хибні уявлення про події та підриваючи довіру до демократичних процесів. Технології, як дідфейки та штучний інтелект, використовуються для створення фальшивих новин та зображень, що впливають на громадську думку. Це веде до суспільної нестабільності, зокрема в Україні та за її межами. Для боротьби з цими загрозами необхідно розвивати навички фактчекінгу та освіти щодо виявлення дезінформації, щоб захистити суспільство від маніпуляцій і зберегти стабільність у політичному житті.

Варто відзначити, що технологічні, медійні, соціально-економічні та психологічні детермінанти є підтримкою дезінформації. Соціальні мережі неодноразово описувалися як технологія, яка завдяки своїм характеристикам має найбільшу схильність до поширення дезінформації більше, ніж

інформації [59]. Існує безліч причин, чому соціальні мережі можуть це робити. Однією з важливих причин є те, що певні платформи можуть мати особливості чи можливості, які сприяють більш легкому поширенню дезінформації, ніж в інших медіа (наприклад, заохочення певних структур підписників та практик модерації контенту). Водночас важливо зазначити, що різні соціальні мережі значно відрізняються не лише за типом можливостей, вбудованих у їхню архітектуру, але й за ступенем їхнього впровадження, оскільки ці фактори можуть мати різний вплив на ставлення та поведінку користувачів. Іншою причиною є бізнес-моделі самих платформ, які можуть посилювати поширення шкідливого контенту, як-от дезінформація. Внутрішні дослідження Facebook, наприклад, підтвердили, що контент на платформі поляризує користувачів, а дослідження щодо функцій, які збільшували прибуток за рахунок шкідливих наслідків, було припинено [59]. Згідно з цим, можливості платформ та їхні бізнес-практики теоретично роблять правдоподібним, що розробка складних кампаній для поширення дезінформації в соціальних мережах робить цю технологію важливим фактором для формування переконань у неперевірених твердженнях та наративів.

Проте ця ідея лише частково підтверджена емпіричними даними. Згідно з наявними дослідженнями, соціальні мережі справді можуть сприяти поширенню дезінформації, дозволяючи людям легко з'єднуватися з друзями, знайомими та, залежно від платформи, невідомими, потенційно важливими особами, такими як знаменитості або політики, які мають широку аудиторію та викликають активні обговорення [59]. Платформи також дозволяють користувачам ставати власними творцями контенту, надаючи їм можливість випадково потрапляти на різноманітну інформацію (з різним рівнем достовірності), самостійно вибирати тип новин та іншого контенту, що відповідає їхнім ідеологічним переконанням та світогляду загалом, а також взаємодіяти з однодумцями [59]. І хоча емпіричні дані показують, що самовибір компенсується тим, що соціальні мережі пропонують різноманітні

медіа-дієти, що запобігає більшості користувачів потрапляти в «ехо-камери», існуючі дослідження також демонструють зв'язок між використанням соціальних мереж, теоріями змови та дезінформацією, хоча ступінь цього зв'язку може залежати від платформи, її індивідуальних можливостей і типу користувачів, які її використовують [59].

Водночас важко знайти емпіричні дані, що показують, що використання соціальних мереж безпосередньо спричиняє віру в дезінформацію. Значна кількість досліджень медіаефектів протягом багатьох років показала, що індивідуальні характеристики людей, такі як партійна ідентичність, здатні захистити їх від можливих прямих ефектів, роблячи їх менш піддатливими до дезінформації та іншої хибної інформації, ніж це прийнято вважати [59]. Раніші роботи особливо наголошували на ролі мотивованого міркування у пошуку та прийнятті хибної інформації, що дозволяє зробити висновок, що індивідуальні схильності, а не використання соціальних мереж, можуть відігравати критичну роль у тлумаченні важливих подій, таких як вторгнення Росії в Україну, через певну призму, що відповідає поглядам індивіда. Більше того, початкові дослідження показують, що думки людей щодо протилежних сторін у військовому конфлікті можуть впливати на їхню готовність вірити хибній інформації [59]. На основі цього можна очікувати, що активне використання платформ соціальних мереж буде корелювати з підтримкою дезінформації, причому цей ефект варіюватиметься в залежності від платформи (зокрема, платформи для обміну відео можуть містити більш переконливий контент).

Друга група детермінант підтримки дезінформації стосується споживання традиційних медіа. Теоретично, мета традиційних медіа, таких як телебачення чи газети, полягала в тому, щоб допомогти громадянам приймати обґрунтовані рішення, надаючи їм достатню та актуальну політичну інформацію. Особливо публічні служби медіа зазвичай є більш надійними джерелами, ніж соціальні мережі, завдяки практиці ретельного відбору новин та наявності фільтрів, які повинні здійснювати журналістику

відповідно до основних цінностей правди, фактичної точності та якості [59]. Таким чином, вони загалом вважалися протипагою поширенню дезінформації в соціальних мережах.

Табл. 3.11 надає огляд основних типів російської дезінформації, які негативно впливають на політичну стабільність в Україні. Вона включає різноманітні техніки маніпулювання, використані для підриву довіри до українських урядових структур, створення політичного хаосу та загрози національній безпеці.

Таблиця 3.1

Вплив російської дезінформації на політичну стабільність в Україні

Тип дезінформації	Характеристика	Вплив на політичну стабільність	Приклад
Фальшиві новини	Поширення неправдивої інформації щодо влади та урядових структур	Сприяє підриву довіри до державних інститутів, погіршує політичну ситуацію	Міфи про корупцію в уряді, нереалістичні обіцянки опозиції
Поляризація	Маніпулювання інформацією для створення розколу між різними політичними групами	Створення внутрішньої напруженості, що може призвести до політичної кризи	Витоки «скандалів» між політичними партіями, кампанії проти уряду
Поширення паніки	Дезінформація, яка створює відчуття катастрофічної ситуації, загрози для країни	Страх і хаос серед населення, що може призвести до масових протестів	Чутки про можливі захоплення територій, надзвичайні ситуації

Російська пропаганда часто вигадує новини, що шкодять репутації українських політиків та органів влади. Це сприяє зниженню довіри до уряду та політичної еліти. Кремль активно експлуатує існуючі розбіжності в українському суспільстві, нав'язуючи ідеї та образи, які посилюють розкол

між різними політичними силами. Використання дезінформації для створення відчуття загрози та хаосу серед громадян призводить до соціальних потрясінь, протестів і нестабільності.

Російська дезінформація сприяє загостренню політичної нестабільності в Україні. Вона вражає як державні інститути, так і громадську довіру до політичних процесів. Тому для боротьби з цим феноменом необхідна оперативна та ефективна інформаційна політика та освітні програми для підвищення медіаграмотності серед населення.

Табл. 3.2 ілюструє, як дезінформація впливає на суспільне сприйняття війни в Україні. Російські пропагандисти використовують різноманітні маніпулятивні техніки для формування у населення хибного розуміння ситуації, що впливає на національну єдність та міжнародну підтримку.

Таблиця 3.2

Наслідки дезінформації для суспільного сприйняття війни

Тип дезінформації	Характеристика	Вплив на суспільне сприйняття війни	Приклад
Дискредитація ЗСУ	Поширення неправдивої інформації про діяльність Збройних Сил України	Зниження підтримки з боку населення, деморалізація військових	Звинувачення у нібито незаконних діях солдатів ЗСУ
Звинувачення у «глобальній змові»	Створення образу, що Україна є частиною глобальної антиросійської змови	Посилення поділу між державами, втрати міжнародної підтримки	Пропагандистські матеріали про «втручання Заходу в справу України»
Маніпулювання гуманітарною кризою	Використання гуманітарних трагедій для дискредитації України та міжнародних партнерів	Погіршення ставлення до української влади та її союзників	Фейки про нібито «геноцид» українських громадян на окупованих територіях

Росія активно використовує фальшиві новини для обмови українських військових, звинувачуючи їх у злочинах чи нелюдських вчинках, що шкодить іміджу Збройних Сил України. Кремлівська пропаганда часто висуває теорії змови, які стверджують, що український конфлікт є результатом глобальної інтриги проти Росії. Війна призвела до великої гуманітарної кризи, яку Росія намагається експлуатувати для звинувачень України в порушеннях прав людини.

Наслідки дезінформації для суспільного сприйняття війни полягають у значному спотворенні реальності, що має серйозні наслідки для мобілізації ресурсів і підтримки серед громадян України та міжнародних партнерів. Боротьба з такими маніпуляціями є критично важливою для збереження єдності та підтримки національної безпеки.

Табл. 3.3 зображає основні стратегії боротьби з російською дезінформацією, які застосовуються для зменшення її впливу на громадянське суспільство та політичну ситуацію в Україні. Стратегії включають як короткострокові, так і довгострокові підходи, спрямовані на підвищення медіаграмотності та технологічні рішення для боротьби з фейками.

Таблиця 3.3

Стратегії боротьби з російською дезінформацією

Стратегія боротьби	Характеристика	Приклад	Оцінка ефективності
Освітні програми з медіаграмотності	Навчання громадян критичному сприйняттю інформації та виявленню фейків	Курси з медіаграмотності, тренінги для школярів і студентів	Висока ефективність у довгостроковій перспективі
Співпраця з міжнародними організаціями	Обмін досвідом та спільне реагування на інформаційні атаки	Підтримка від міжнародних медіа, аналітичних центрів	Середня ефективність через обмежену присутність на

			локальному рівні
Використання сучасних технологій для виявлення фейків	Автоматичне виявлення та блокування фейків через технології ШІ	Створення платформ для моніторингу дезінформації	Висока ефективність при інтеграції з державними інструментами

Освітні програми з медіаграмотності мають на меті навчити громадян виявляти фейки та перевіряти інформацію, що значно знижує ефективність пропаганди. Спільні зусилля з міжнародними партнерами допомагають протистояти дезінформаційним кампаніям та зміцнюють міжнародну підтримку України. Штучний інтелект та автоматизовані системи допомагають ефективно виявляти фальшиві новини, зменшуючи можливості для маніпуляцій. Враховуючи масштаб та складність дезінформаційних атак, ефективність стратегій боротьби з ними визначається через комбінацію технологій, освітніх ініціатив та міжнародної співпраці. Найбільш перспективними є підходи, які поєднують інноваційні технології та активне залучення громадськості до процесів перевірки інформації.

Отже, російська кампанія дезінформації, попри свої масштаби та використання соціальних мереж, не досягла значного успіху в переконанні більшості громадян європейських країн у правдивості своїх наративів щодо війни в Україні. Основним фактором, що визначає сприйняття дезінформації, є не стільки використання соціальних мереж, скільки індивідуальні характеристики, зокрема політичний цинізм і схильність до конспіративних теорій. Соціальні мережі, з їхніми властивостями швидко поширювати емоційно насичений контент, справді відіграють роль у розповсюдженні дезінформації, але лише для певних груп людей, зокрема серед старших і більш консервативних користувачів. Важливість контролю за контентом у соціальних мережах та удосконалення механізмів боротьби з дезінформацією залишається актуальною темою, оскільки дезінформація має потенціал підривати політичну стабільність і формувати громадську думку на користь маніпуляцій. З огляду на міжнародний контекст, необхідно зміцнювати

медіа-грамотність громадян та інвестувати в розробку більш ефективних методів боротьби з дезінформацією для забезпечення стійкості демократій.

3.2. Підходи до протидії російській дезінформації у країнах Західної Європи

В останні роки питання дезінформації набуло особливої актуальності на міжнародній арені, зокрема в контексті дій Російської Федерації, яка використовує інформаційні технології для досягнення політичних, економічних та соціальних цілей. Російська дезінформація стала однією з головних загроз для демократичних суспільств, особливо в країнах Західної Європи, де вона намагається вплинути на політичні процеси, викликати соціальну напругу та послабити внутрішню стабільність. Дезінформація визначається як навмисне поширення неправдивої або спотвореної інформації з метою маніпулювання громадською думкою. Росія використовує різноманітні методи для створення дезінформаційних кампаній, зокрема через соціальні мережі, фальшиві новини, пропаганду в ЗМІ, а також через вплив на виборчі процеси в інших країнах.

Особливістю сучасної дезінформації є її здатність швидко поширюватися через цифрові платформи, що дозволяє досягти великої аудиторії за короткий проміжок часу. З огляду на це, важливими елементами протидії є не тільки розкриття фальшивих новин, але й активна інформаційна політика, що включає освіту населення, посилення медіаграмотності та захист від маніпуляцій.

Дезінформація широко використовується для плутання та введення в оману різних аудиторій на регіональному та глобальному рівнях. Вона може впливати на різні політичні, економічні та соціальні сфери. Прикладами використання дезінформації можуть бути сфери бізнесу, урядова пропаганда,

фальшиві дані та веб-сторінки в Інтернеті. Техніки поширення можуть використовуватися державами та іншими міжнародними акторами з метою дестабілізації державної політики, поляризації громадської думки в період криз та порушення прав людини.

Іншою важливою складовою поширення є інформаційна безпека. Термін «інформаційна безпека» стосується засобів захисту різних видів інформації від несанкціонованого доступу, а також неналежного використання цієї інформації. Отже, слід зазначити, що фальшиві новини можуть призвести до значних економічних збитків. Глобальні економічні втрати від поширення фальшивих новин у фінансовій та політичній сферах, зокрема, оцінюються приблизно в 78 мільярдів доларів США [61]. Однак збитки, пов'язані з поширенням, можуть бути як матеріальними, так і нематеріальними, що набагато складніше оцінити. Маніпулятивна та неправдива інформація, що поширюється через канали масової комунікації, впливає на здатність людей критично мислити. Дезінформація може бути більш шкідливою в наш час, оскільки соціальні мережі значно змінили комунікаційні системи та стилі.

Маніпулятивна інформація може впливати на вибори, поляризувати політичні дебати та впливати на суспільну стабільність, а також є важливим компонентом когнітивної складової поточної російсько-української війни. Від самого початку російської агресії проти України, як зазначають дослідники, Росія веде інформаційну війну проти України та країн Західного блоку [61].

З часом Україна розробила низку контрзаходів для забезпечення своєї інформаційної безпеки та боротьби з ворожою пропагандою. Інформаційну безпеку України визначено як невід'ємну частину її національної безпеки, стан захисту державного суверенітету та демократичної конституційної системи (Указ Президента України № 685/2021 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про стратегію інформаційної безпеки», 2021, 28 грудня). Положення про боротьбу з дезінформацією також включено в цю стратегію [61].

Одним з дипломатичних полів битви в російсько-українській війні стала Організація Об'єднаних Націй як глобальний політичний і стратегічний комунікаційний простір. Російська Федерація була звинувачена у поширенні дезінформації через канали ООН. Мауріціо Масарі, постійний представник Італії при ООН, засудив напади Росії на українських мирних жителів, заявивши, що «жодна кількість російської дезінформації не може спростувати правду» [61]. Також було підкреслено, що Росія є агресором у поточному конфлікті. Андрійс Пілдеговічс, представник Латвії на щорічній сесії Комітету з інформації ООН, висловив занепокоєння щодо дезінформації, що спрямована на Україну як частину триваючої війни, включаючи мовлення ненависті та геноцидну риторику [61]. Українська делегація в ООН, у свою чергу, також активно розкривала російську дезінформацію, яку висловлювали представники Росії через канали ООН. Дмитро Кулеба, Міністр закордонних справ України, описав звірства, скоєні російськими агресорами на окупованих територіях України під час свого виступу на 11-й надзвичайній сесії Генеральної Асамблеї ООН і зазначив, що «Москва хоче війни, а не миру» [61].

Повномасштабне вторгнення стало каталізатором активізації українського суспільства в інформаційному просторі. Згідно з дослідженням, 63,3% українців почали активно використовувати телеграм-канали для отримання новин після 24 лютого 2022 року, тоді як до цієї дати таких було лише 35,9% (додаток А) [62]. Водночас спостерігається зростання чутливості аудиторії до спотвореної інформації, при цьому населення демонструє високий рівень компетентності у виявленні фейкових і маніпулятивних матеріалів. Ці дані корелюють з результатами опитування громадської думки, проведеного Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС) за підтримки ГО «Український інститут медіа та комунікації» в період з 11 травня по 12 червня 2023 року. Згідно з опитуванням, 83,8% респондентів переконані, що Росія стала інтенсифікувати поширення дезінформації проти України після 24 лютого 2022 року. При цьому відмінності між регіонами є

незначними: на Заході 84,8% опитаних погоджуються з цією тезою, на Сході – 80,3%, у Центрі – 85,9%, на Півдні – 81,9%. Також різниця між міськими (85,4%) та сільськими (80,8%) жителями є незначною, а гендерні відмінності демонструють, що 87,1% чоловіків і 81,2% жінок поділяють думку про збільшення російської дезінформації (додаток Б) [62].

Варто зазначити, що українці оцінюють протидію дезінформації з боку держави досить високо: 34,4% респондентів вважають її ефективною, а ще 49,2% вважають, що державні заходи були частково ефективними. Лише 7,3% вважають цю протидію неефективною. Регіональні відмінності оцінок також є незначними, зокрема на Заході 32,2% респондентів оцінюють боротьбу з дезінформацією як ефективну, на Сході – 36,8%, у Центрі – 35,7%, на Півдні – 33,5%. За гендерним розподілом 36,3% чоловіків оцінюють державні зусилля як ефективні, тоді як 32,8% жінок погоджуються з цією думкою [62].

До ключових представників, що сприяють протидії дезінформації, респонденти віднесли зусилля Президента України Володимира Зеленського (42,7%), військових (34,4%) та марафон «Єдині новини» (28%). Інші засоби масової інформації були оцінені лише 13,8% [62]. Найменший внесок у боротьбу з дезінформацією оцінений Центром протидії дезінформації при РНБОУ та Центром стратегічних комунікацій при Міністерстві культури і інформаційної політики, які отримали відповідно 15,2% і 2,7% позитивних оцінок. Відзначено також, що більше жінок (47,8%), ніж чоловіків (36,5%), визнають найбільший внесок у боротьбу з дезінформацією з боку Президента. Що стосується представників, які допомогли б українцям краще розпізнавати дезінформацію, то 38,7% респондентів вважають, що це має бути інформація від влади, 22,4% – від українських ЗМІ, а 13,9% – від блогерів. Водночас менше ніж 5% опитаних вважають, що навчальні програми або курси могли б допомогти їм краще розпізнавати фейкову інформацію. Окрему увагу привертає питання щодо ставлення українців до ризиків, які несе штучний інтелект. 61,5% респондентів вважають, що штучний інтелект може одночасно сприяти створенню та боротьбі з

дезінформацією, причому більше таких людей серед міського населення (64,2%) та серед молоді (додаток Б) [62]. Ці результати відображають загальне уявлення українців про ефективність протидії дезінформації, однак для більш детального розуміння реакцій різних соціальних груп на контрзаходи та їх ефективність необхідні подальші дослідження.

Табл. 3.4 надає загальний огляд основних стратегій запобігання російській дезінформації в кількох країнах Західної Європи.

Таблиця 3.4

Основні стратегії запобігання російській дезінформації в Західній Європі (розроблено автором)

Країна	Стратегія запобігання дезінформації	Інструменти та механізми	Роль уряду та громадських організацій
Німеччина	Створення централізованих платформ для боротьби з фейками	Моніторинг медіа, підтримка незалежних журналістів, національні регуляції для боротьби з дезінформацією	Активна участь урядових агентств та НГО у навчанні та захисті від фейків
Італія	Створення національної стратегії боротьби з дезінформацією	Платформи для перевірки фактів, медіа моніторинг, виявлення пропаганди через соцмережі	Співпраця уряду з НГО та медіа для просвітницької діяльності та боротьби з фейками
Франція	Введення законодавчих ініціатив проти фальшивих новин	Встановлення національних баз даних для перевірки фактів, швидке реагування на пропаганду	Спільні дії уряду, журналістів та експертів для боротьби з дезінформацією
Великобританія	Освітні програми для населення	Розвиток медіаграмотності серед населення, співпраця з соцмережами	Створення та реалізація програм з підвищення інформованості

Польща	Моніторинг інформаційного простору та боротьба з пропагандою	Легітимні інструменти для блокування фейкових новин, національні координаційні центри	Використання технологій для блокування інформаційних загроз
--------	--	---	---

Стратегії включають заходи, спрямовані на моніторинг медіа-простору, боротьбу з фальшивими новинами, впровадження законодавчих ініціатив, а також розвиток інструментів для виявлення та боротьби з дезінформацією. Важливим аспектом є роль урядів, організацій громадянського суспільства та медіа в боротьбі з інформаційними загрозами. У табл. 3.4 представлені основні стратегії, які застосовують країни Західної Європи для боротьби з російською дезінформацією. Кожна з країн вживає різні механізми для забезпечення стабільності інформаційного середовища, починаючи від впровадження законодавчих ініціатив і закінчуючи освітніми програмами для громадян. Важливими є як технологічні, так і соціальні ініціативи для боротьби з фейковими новинами та зловживаннями в інформаційних кампаніях. Варто відзначити, що країни Західної Європи застосовують різноманітні підходи до запобігання російській дезінформації, але всі вони зосереджуються на зміцненні інформаційної безпеки, регулюванні медіапростору та розвитку технологічних засобів виявлення фальшивих новин. Важливою є також роль громадських організацій та ініціатив з медіаграмотності для покращення критичного сприйняття інформації серед населення.

Країни Західної Європи зосереджені на розробці та реалізації багатокомпонентних стратегій протидії дезінформації, включаючи політичні, юридичні та технологічні заходи. Нижче розглянуто основні стратегії та підходи до запобігання російській дезінформації.

Один з ключових аспектів боротьби з дезінформацією в Західній Європі полягає в підвищенні рівня медіаграмотності серед громадян. Ініціативи,

спрямовані на розвиток критичного мислення, дозволяють громадянам краще розрізнити правдиву інформацію від фальшивої. Це включає курси для школярів, студентів та дорослих, спрямовані на навички розпізнавання фальшивих новин та розуміння механізмів роботи медіа.

Для виявлення та спростування фальшивих новин в багатьох країнах Західної Європи було створено спеціалізовані платформи, які працюють у тісній співпраці з міжнародними організаціями та соціальними мережами. Ці платформи дозволяють оперативно відслідковувати новини та публікації, що можуть бути частиною дезінформаційних кампаній, і надавати публічні спростування.

Країни Західної Європи активно розробляють законодавчі ініціативи, спрямовані на боротьбу з дезінформацією, включаючи штрафи для медіа-компаній, які поширюють фальшиві новини. Крім того, важливу роль у протидії дезінформації відіграє співпраця з міжнародними організаціями, такими як Європейський Союз та ООН. Одним з важливих аспектів є також використання спеціалізованих інструментів для моніторингу цифрових платформ, що дозволяє відслідковувати і блокувати акаунти, які розповсюджують дезінформацію.

Технологічні інновації є важливим елементом у боротьбі. Алгоритми машинного навчання та штучного інтелекту використовуються для автоматичного виявлення фальшивих новин та їх розповсюдження в мережі. Це дозволяє здійснювати масштабне і швидке виявлення і блокування дезінформаційних кампаній на етапі їх виникнення.

Одним із важливих аспектів є підвищення прозорості фінансування медіа та політичних кампаній, що дозволяє зменшити вплив іноземних представників, зокрема Росії, на інформаційний простір країн Західної Європи. Це включає вимоги до медіа компаній розкривати джерела фінансування та виявляти будь-які ознаки зовнішнього втручання у процеси формування громадської думки.

Незважаючи на численні зусилля щодо боротьби з дезінформацією, країни Західної Європи стикаються з кількома викликами. Серед них – складність виявлення та боротьби з так званими «гібридними» формами війни, коли дезінформація є лише однією складовою більш широких стратегій впливу. Крім того, у світі глобалізації та цифрових технологій важко контролювати потоки інформації, що постійно змінюються.

Однак існують і можливості для покращення ситуації. Зокрема, подальший розвиток міжнародної співпраці, вдосконалення законодавчої бази та інтеграція новітніх технологій дають можливість посилити ефективність боротьби з російською дезінформацією. Важливим є також зміцнення співпраці між державними структурами, медіа та технологічними компаніями для побудови єдиної стратегії протидії інформаційним атакам.

Отже, запобігання російській дезінформації в країнах Західної Європи є важливим компонентом забезпечення національної безпеки та стабільності. Боротьба з дезінформацією вимагає комплексного підходу, що включає освіту громадян, використання технологій, законодавчі ініціативи та міжнародну співпрацю. Попри численні виклики, країни Західної Європи мають значний потенціал для удосконалення своїх стратегій і забезпечення інформаційної безпеки у майбутньому.

ВИСНОВКИ

Отже, за результатами проведеного дослідження варто зробити відповідні висновки:

Російська дезінформація, як сучасний виклик для міжнародних відносин, стає важливою темою в контексті різних теоретичних підходів. Згідно з різними теоретичними школами, це явище розглядається через призму влади, безпеки, міжнародного співробітництва та ідентичностей, що дозволяє комплексно аналізувати його вплив на глобальні процеси. Реалізм акцентує на використанні дезінформації як інструменту геополітичного впливу та підриву стабільності інших держав. Лібералізм підкреслює порушення принципів відкритості та прозорості, що веде до дестабілізації демократичних процесів, вимагаючи створення міжнародних механізмів для протидії. Конструктивізм, в свою чергу, звертає увагу на зміну суспільних наративів через дезінформацію, що формує альтернативні реальності та підриває довіру до традиційних медіа. Крім того, марксизм розглядає дезінформацію як засіб захисту інтересів правлячих класів, тоді як постколоніалізм акцентує увагу на неокolonіальних аспектах, пов'язаних із контролем над пострадянськими країнами через маніпуляцію інформацією.

Дезінформація в сучасному світі є важливим чинником, що суттєво впливає на міжнародні відносини, змінюючи стратегії та механізми глобальної політики. У наукових працях політологів особлива увага приділяється тому, як дезінформація використовується як інструмент маніпуляції, агресії та пропаганди, що в свою чергу має серйозні наслідки для міжнародної стабільності. Дослідження вказують на негативний вплив дезінформаційних кампаній на політичні рішення, міжнародні альянси та національну безпеку, підриваючи довіру до державних інститутів та сприяючи ескалації конфліктів. Водночас існують значні наукові прогалини, зокрема в розумінні механізмів, через які дезінформація впливає на прийняття рішень у міжнародній політиці, та в потребі розробки комплексних

моделей для боротьби з цим явищем. Продовження досліджень у цій сфері є критично важливим для ефективної протидії дезінформації та забезпечення стабільності у глобальних відносинах, що набуває особливої актуальності в умовах сучасних інформаційних війн.

Використання російської дезінформації в міжнародних відносинах із країнами Західної Європи є не новим явищем. Вона мала стратегічне значення ще за часів холодної війни, коли радянська пропаганда була спрямована на підрив довіри до Західних демократичних інститутів. Протягом останніх десятиліть дезінформація набула нових форм, зокрема завдяки розвитку цифрових технологій та соціальних медіа. Росія продовжує використовувати цей інструмент для впливу на політичні процеси в Західній Європі, намагаючись дискредитувати демократичні системи, маніпулювати громадською думкою і послаблювати єдність Європейського Союзу. Основні етапи розвитку дезінформаційних кампаній, що описані в таблиці, демонструють як ця практика змінювалася з часом. Від радянських психологічних операцій до сучасних атак через соціальні мережі, Росія адаптувала свої методи до нових технологічних умов і соціально-політичних реалій. Такий підхід має серйозні наслідки для міжнародної безпеки, що потребує від країн Західної Європи розробки ефективних контрзаходів для захисту від цього виду гібридної агресії. Загалом, вивчення історичного контексту російської дезінформації допомагає краще зрозуміти, як інформаційні війни формують сучасні міжнародні відносини та надає важливі уроки для розробки стратегій захисту демократичних інститутів від зовнішнього впливу.

У результаті російської дезінформації в країнах Західної Європи спостерігається суттєвий вплив на політичну стабільність, громадську думку та виборчі процеси. Ця загроза стала особливо виразною після початку війни Росії проти України, що активізувала використання дезінформаційних кампаній як інструментів гібридної війни. Німеччина та Італія стали основними об'єктами таких кампаній, що сприяли політичним розколам та

послабленню підтримки політик, які підтримують Україну. Водночас внутрішнє політичне середовище, включаючи проросійські настрої в деяких політичних колах, створює додаткові вразливості до зовнішнього впливу. Рішення урядів цих країн щодо протидії дезінформації, такі як створення спеціальних робочих груп та агентств з кібербезпеки, свідчать про визнання серйозності цієї проблеми, проте недостатньо ефективні для боротьби з внутрішніми джерелами маніпуляцій.

Російська дезінформація, поширена через соціальні мережі, має серйозні наслідки для політичної стабільності та суспільного сприйняття в різних країнах. Вона не тільки впливає на громадську думку, але й може підривати довіру до демократичних інститутів, посилюючи політичну поляризацію та цинізм. Водночас, хоча кампанії дезінформації мають велику активність, не всі суспільства піддаються їхньому впливу. Дослідження показують, що підтримка прокремлівських наративів обмежена в основному серед консервативних груп і користувачів, що споживають фальшиву інформацію через соціальні медіа. Однак навіть в умовах цієї пропагандистської війни, для багатьох країн міжнародна підтримка України залишається значущим фактором для збереження стабільності.

У боротьбі з російською дезінформацією країни Західної Європи повинні застосовувати комплексний підхід, поєднуючи активну інформаційну політику, медіаграмотність та співпрацю на міжнародному рівні. Оскільки дезінформація активно використовує цифрові платформи для швидкого поширення, важливим елементом є посилення захисту інформаційного простору та розвиток стратегій, які дозволяють не лише виявляти фальшиві новини, а й створювати контрзаходи для зниження її впливу. Це включає не лише активну боротьбу з фейковими новинами, але й розвиток культурної та соціальної стійкості до маніпуляцій, зміцнюючи довіру до надійних джерел інформації. Важливим є також продовження дипломатичної діяльності в міжнародних організаціях для демонстрації фактів і спростування російської пропаганди на глобальному рівні.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

1. Албул С. Інформаційна гігієна як засіб протидії дезінформації під час воєнного стану. URL: <https://oduvsv.edu.ua/news> (дата звернення: 26.10.2024)
2. Біргард Р. Європа переймається ШІ та ризиками дезінформації. DW. URL: <https://www.dw.com/uk/evropa-perejmaetsa-si-ta-rizikami-dezinformacii/a-65869238> (дата звернення: 26.10.2024)
3. Вальорська М. А. Діпфейк та дезінформація. К.: Академія української преси, 2020. 36 с.
4. Вебер Й., Кропман В. Фактчекінг: Ні, Путін не схиляв коліна перед Сі. DW. URL: <https://www.dw.com/ru/faktceking-net-putin-ne-preklonal-koleni-pered-si-czinpinom/a-65094729> (дата звернення: 26.10.2024)
5. Веселовські К., Вебер Й. Як розпізнати фото, зроблене штучним інтелектом? DW. URL: <https://www.dw.com/uk/ak-rozpiznati-fotografiu-zgenerovanu-stucnim-intelektom/a-65531509> (дата звернення: 26.10.2024)
6. Війни інформаційної епохи: міждисциплінарний дискурс: монографія / за ред. В. А. Кротюка. Харків: ФОП Федорко М.Ю., 2021. 558 с.
7. Власюк Н. Дезінформація у соціальних мережах: як розпізнати та як боротися? URL: <https://marketer.ua/ua/disinformation-in-social-networks-how-to-recogniz...> (дата звернення: 26.10.2024)
8. В мережі опублікували фото арешта Дональда Трампа. URL: <https://lapsha.media/feiky/v-seti-opublikovali-foto-aresta-donald-trampa>
9. В яких країнах Європи Росія поширює найбільше фейків про війну в Україні, – дослідження.TEXTY.ORG.UA URL:

<https://texty.org.ua/fragments/111044/v-yakyh-krayinah-vevropy-rosiya-po...fejkiv-pro-vijnu-v-ukrayini-doslidzhennya/> (дата звернення: 26.10.2024)

10. Гейдор О. Мережу підірвало фото Папи Римського у величезному пуховику: що не так із знімком. Главком. URL: <https://scotch glavcom.ua/live/merezhu-pidirvali-foto-papi-rimskoho-u-ve...> (дата звернення: 26.10.2024)

11. Громенко С. «Ментальна війна» як складова агресії Росії проти України. URL: <https://glavcom.ua/columns/sgromenko/mentalna-viyna-yak-skladova-agresiji-rosij-i-proti-ukrajini-847665.html> (дата звернення: 26.10.2024).

12. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Сучасна війна: трансформація сенсу в епоху інформаційних технологій. *Інформація і право*. 2022. № 4 (43). С. 9-22.

13. Данильян О., Калиновський Ю. Війна як форма світоглядного протистояння. *VI Міжнародна наукова конференція Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба «Сучасна війна: гуманітарний аспект»*: збірник матеріалів, 8 липня 2022 року. Харків: ХНУПС ім. І. Кожедуба, 2022. С. 37-38.

14. Дворовий М., Людова А. Протидія дезінформації в Інтернеті: куди рухатися Україні. URL: <https://www.nrada.gov.ua/> (дата звернення: 26.10.2024)

15. Денисенко І. Сучасні збройні конфлікти у контексті теоретичної спадщини Л. Козера. *IV Міжнародна наукова конференція Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба «Сучасна війна: гуманітарний аспект»*: збірник матеріалів, 21 – 22 травня 2020 року. Х.: ХНУПС ім. І. Кожедуба, 2020. С.16-19.

16. Дзьобань О. П., Прудникова О. В. Сучасна війна: трансформація до мережевих форм. *Інформація і право*. 2022. № 3 (42). С. 21-30.

17. Дональда Трампа арештовували в суді у США. BBC NEWS UKRAINA. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-65176591> (дата звернення: 26.10.2024)

18. Журавльова О. У ФРН звільнили головреда за створене ШІ «інтерв'ю» Шумахера. URL: <https://www.dw.com/uk/u-frn-zvilnili-golovreda-za-stvorene-stucnim-intelektom-i-ntervu-sumahera/a-65406487> (дата звернення: 26.10.2024)

19. Зеленський спростував фейк зламаного каналу «Україна 24» про заклик скласти зброю. ВІДЕО Новинарня. URL: <https://novynarnia.com/2022/03/16/zelenskyj-sprostuvav-fejk-zlamanogo-ka...sklasty-zbroyu-video/> (дата звернення: 26.10.2024)

20. Золотухін Д. Когнітивна війна: новомодне словосполучення чи концепція шостого поля бою. URL: <https://detector.media/infospace/article/189826/2021-07-06-kognityvna-viyna-novomodne-slovo-spoluchennya-chy-kontseptsiya-shostogo-polya-boyu/> (дата звернення: 26.10.2024)

21. Інформаційно-комунікаційна безпека: сучасні тренди: моногр. / Бровко О. О. [та ін.]; за заг. ред.: Курбана О. В., Лісневської А. Л. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2022. 392 с.

22. Каракуц О. Російські дезінформаційні кампанії в Європі. Національний інститут стратегічних досліджень. 15.07.2024. <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/rosiyski-dezinformatsiyni-kampaniyi-v-evropi> (дата звернення: 26.10.2024)

23. Корсак Ю. Війна за свідомість: гармати відпочивають. URL: https://zn.ua/ukr/HEALTH/viyna-za-svidomist-garmati-vidpochivayut_.html (дата звернення: 26.10.24).

24. Кротюк В. Рашизм: генеза походження та шляхи подолання; Староконь Є. Інформаційно-психіатрична картина світу adeptів рашизму. *VII Міжнародна наукова конференція Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба «Сучасна війна: гуманітарний*

аспект»: збірник матеріалів, 30 травня 2023 року. Х.: ХНУПС ім. І. Кожедуба, 2023. 248 с.

25. Кудренко О. В., Панфілов О. Ю. Когнітивний простір гібридної війни. *Науковий семінар Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба «Інформаційна війна Російської Федерації проти України»: статті та тези доповідей*, 10 грудня 2021 року. Х.: ХНУПС ім. І. Кожедуба, 2021. С. 9-14.

26. Кузнецова О. Ознаки російської дезінформації, створеної ШІ в інтернет-змі, соціальних мережах. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: журналістика*. 2024. № 1 (7). С. 79-89.

27. Лісневська А. Дезінформація в новинному відеоконтенті: маркери та методи розпізнавання. *Вісник Львівського університету. Серія журналістика*. 2019. № 45. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/27575/1/9985-19136-1-PB.pdf>
<http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/journalism/article/view/9985>

(дата звернення: 26.10.2024)

28. Лісовський П. М., Лісовська Ю. П. Теорія міжнародних відносин : навчальний посібник. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2022. 176 с.

29. Літвінчук І. С. Дезінформація в соціальних мережах: алгоритми протидії. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2023. Т. 34 (73). № 11, Ч. 2. С. 181–186.

30. Миколайчук Б. Епідемія дезінформації: чому фейки стали частиною нашого життя і як «вакцинуватися». URL: <https://cedem.org.ua/analytics/epidemiya-dezinformatsiyi/> (дата звернення: 26.10.2024)

31. Нановська В. Де журналісти можуть залучати ШІ-кейси світових видань. *Медіамейкер*. URL: <https://mediamaker.me/de-zhurnalisty-mozhut-zaluchyty-shtuchnyj-intelekt...> (дата звернення: 26.10.2024)

32. Омельченко Г. Світова психологічна війна, як передвісник розпаду РФ – останньої «Імперії зла». URL: https://censor.net/ru/blogs/3315295/svtova_psihologchna_vyina_yak_peredvsnik_rozpadu_rf_ostanno_mper_zla (дата звернення: 26.10.2024)
33. Паленко Т. А. Дезінформація: поняття, ознаки, перспективи протидії. *Юридичний електронний науковий журнал*. 2022. № 7. С. 337–339.
34. Петрів О. О. Дезінформація та штучний інтелект: (не)видима загроза сучасності. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/dezinformatsiya-shtuchnyi-intelekt/> (дата звернення: 26.10.2024)
35. Пилипів І. ШІ проти пропаганди: як стартап Mantis Analitics бореться з російською дезінформацією. *Економічна правда*. URL: pravda.com.ua (дата звернення: 26.10.2024)
36. Поліковська Ю. В Україні розробляють стратегію правового регулювання ШІ. Детектор медіа. URL: <https://ms.detector.media/internet/post/32594/2023-08-03-v-ukraini-rozro...> (дата звернення: 26.10.2024)
37. Поліковська Ю. Людям складно виявляти дезінформацію, створену ШІ – дослідження. *Детектор медіа*. URL: <https://ms.detector.media/internet/post/32314/2023-06-30-lyudyam-skladno...shi-doslidzhennya/> (дата звернення: 26.10.2024)
38. Про протидію дезінформації. Презентація закону. URL: <https://mkip.gov.ua/files/InformPolityka.pdf> (дата звернення: 26.10.2024)
39. Романюк В. Росія відпрацювала всі можливі технології ведення дезінформації. URL: <https://uatv.ua/uk/rosiya-vidpratsyuvala-vsi-mozhlyvi-tehnologiyi-vedenn...> (дата звернення: 26.10.2024)
40. Росіяни ведуть глобальну дезінформаційну кампанію та посилюють диверсії в Європі. Чи можна протистояти – думки експертів. 17 жовтня 2024. URL:

https://ipress.ua/articles/rosiyany_vedut_globalnu_dezinformatsiynu_kampaniyu_t_a_posylyuyut_dyversii_v_yevropi_chy_mozhna_protystoyaty_dumky_ekspertiv_363524.html (дата звернення: 26.10.2024)

41. Рущенко І., Зубар Н. Когнітивна зброя і когнітивна безпека: постановка питання. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Українське суспільство в умовах війни: виклики сьогодення та перспективи миротворення»*, Маріуполь, 9 червня 2017 р. Маріуполь, Дон ДУУ, 2017. С. 267-270.

42. Світоглядний сенс сучасної війни: соціогуманітарні аспекти: монографія; за ред. В. А. Кротюка. Харків : Факт, 2024. 509 с.

43. Сидорський В. Як за допомогою AI протидіяти російській дезінформації. URL: <https://dou.ua/forums/topic/44993/> (дата звернення: 26.10.2024)

44. Сливенко О. «У 2025 році вартість електроенергії становитиме 7 гривень». Огляд російської дезінформації за 14–20 жовтня 2024 року. URL: <https://detector.media/monitoring-internetu/article/233785/2024-10-23-u-2025-rosi-vartist-elektroenergii-stanovytyme-7-gryven-oglyad-rosiyskoi-dezinformatsii-za-1420-zhovtnya-2024-roku/> (дата звернення: 26.10.2024)

45. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика: навч. посіб. / М.П. Требін, Л.М. Герасіна, В.Л. Погрібна та ін., за ред. М.П. Требіна. Харків: Право, 2016. С. 392-395.

46. Тищенко В., Мажанова Т. Дезінформація і фейкові новини: ознаки та методи виявлення в мережі Інтернет. *Кібербезпека: освіта, наука, техніка*. 2022. Т. 2. № 18. С.175–186.

47. Тодоров І. Я. Безпековий вимір міжнародних відносин в Східній та Центральній Європі в контексті російської агресії. *Політичне життя*. 2022. № 1. С. 138-144.

48. Требін М. П. Турбулентність сучасного світового порядку. *Україна в умовах формування нового світового порядку : зб. матеріалів XXXV Харків. політол. читань* (м. Харків, 28 квіт. 2023 р.) / М-во освіти і науки

України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого ; Харків. асоц. політологів. Харків: Право, 2023. С. 45.

49. Фейк: Зеленський закликав українців скласти зброю. URL: <https://ms.detector.media/manipulyatsii/post/29099/2022-03-03-feyk-zelenskyu-zaklykav-ukraintsiv-sklasty-zbroyu/> (дата звернення: 26.10.2024)

50. Фейкове звернення Президента Володимира Зеленського до військових із закликом скласти зброю. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/03/16/fejkovyj-zaklyk-zelensko-ho-sklasty-zbroyu-prezydent-vidreahuvav> (дата звернення: 26.10.2024)

51. Ярема О. У Франції викрили спецоперацію Росії «Portal Kombат» з поширення пропаганди про війну в Україні. 12.02.2024. URL: <https://detector.media/infospace/article/222864/2024-02-12-u-frantsii-vykryly-spet-soperatsiyu-rosii-portal-kombat-z-poshyrennya-propagandy-pro-viynu-v-ukraini/> (дата звернення: 26.10.2024)

52. By Catherine Belton. Secret Russian foreign policy document urges action to weaken the U.S. April 17, 2024. URL: <https://www.washingtonpost.com/world/2024/04/17/russia-foreign-policy-us-weak-en/> (дата звернення: 26.10.2024)

53. Kurt O. Tramputin: moushn-dyzayner ob"yednav oblychchya Trampa ta Putina v одному video. URL: <https://tsn.ua/tsikavinki/tramputin-moushn-dizayner-ob-yednav-oblichchya...1378770.html> (дата звернення: 26.10.2024)

54. Russiagate: allegations of Russian interference in the democratic processes of the European Union. Thursday, 8 February 2024 – Strasbourg. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0079_EN.html (дата звернення: 26.10.2024)

55. The Russian president, Vladimir Putin, says he agrees with Vladimir Lenin except on 'self-determination'. That includes propaganda. Russia, disinformation and Europe's battle for truth. Eleni Kallea 8th May 2024. URL:

<https://www.socialeurope.eu/russia-disinformation-and-europes-battle-for-truth>

(дата звернення: 26.10.2024)

56. Janosch Delcker. Russian disinformation is growing in Germany. 15.10.2024. URL:

<https://www.dw.com/en/russian-disinformation-is-growing-in-germany/a-7050629>

4 (дата звернення: 09.11.2024)

57. Federica Marconi. Disinformation ahead of the EU Parliamentary Elections: A snapshot from Bulgaria, Germany, and Italy. European migration and diversity programme europe in the world programme. 13 December 2023. 20 p.

58. Mass spoofing of European media outlets highlights risks of pro-Russian disinformation. Investigation uncovers numerous fake websites imitating legitimate European outlet. Sep 30, 2024. URL:

<https://ipi.media/mass-spoofing-of-european-media-outlets-highlights-risks-of-pro-russian-disinformation/>

(дата звернення: 09.11.2024)

59. Jan Zilinsky, Yannis Theocharis, Franziska Pradel, Marina Tulin, Claes de Vreese, Toril Aalberg. Justifying an Invasion: When Is Disinformation Successful? Open Data Open Materials. Political Communication. Latest Articles.

22 May 2024. URL:

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10584609.2024.2352483>

(дата звернення: 09.11.2024)

60. Pramukh Nanjundaswamy Vasist, Debashis Chatterjee, Satish Krishnan. The Polarizing Impact of Political Disinformation and Hate Speech: A Cross-country Configurational Narrative. Inf Syst Front. 2023 Apr 17: 1–26. URL:

<https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10106894/>

(дата звернення: 09.11.2024)

61. Taranenko A. Ensuring information security: Countering Russian disinformation in Ukrainian speeches at the United Nations. Social Sciences & Humanities Open. Volume 10, 2024, 100987. URL:

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2590291124001840>

(дата звернення: 09.11.2024)

62. Horbyk R., Dutsyk D., Shalayskyi S. The effectiveness of countering Russian disinformation in Ukraine in conditions of full-scale war. Analytical report. NGO «Ukrainian Institute of Media and Communication», 2023 66 p. URL: https://www.jta.com.ua/wp-content/uploads/2023/08/UMCI_-Effectiveness-of-Russian-Disinformation-Counteration_UA.pdf (дата звернення: 09.11.2024)

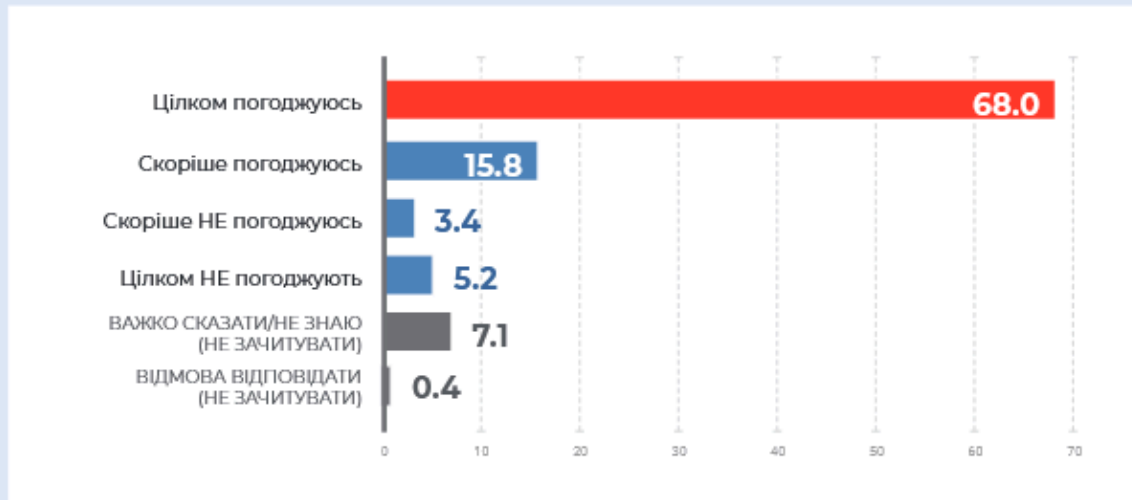
ДОДАТКИ

Додаток А

Ефективність протидії російській дезінформації в Україні в умовах повномасштабної війни (результати емпіричного дослідження) [62, с. 62]

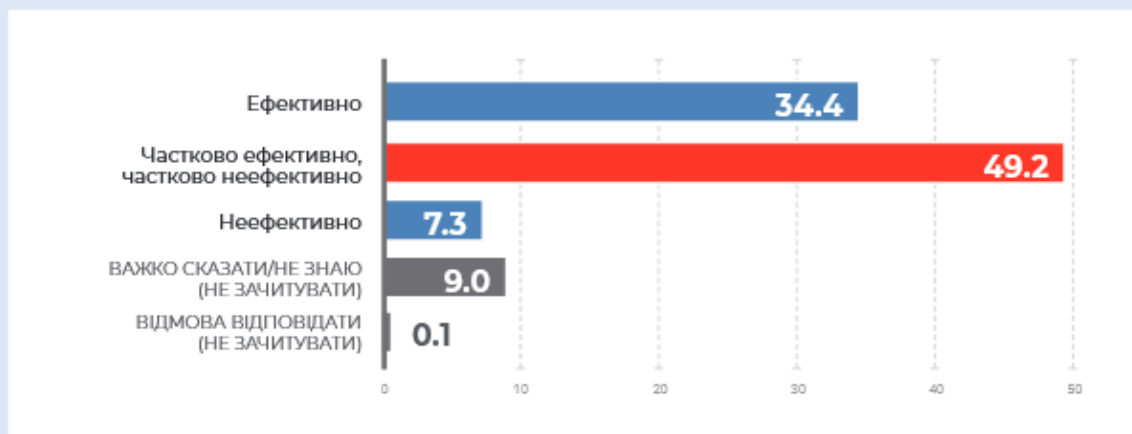
Таблиця 1.

Погоджуєтесь чи не погоджуєтесь Ви з тим, що Росія стала поширювати більше дезінформації проти України після 24 лютого 2022 р.?

Таблиця 2.

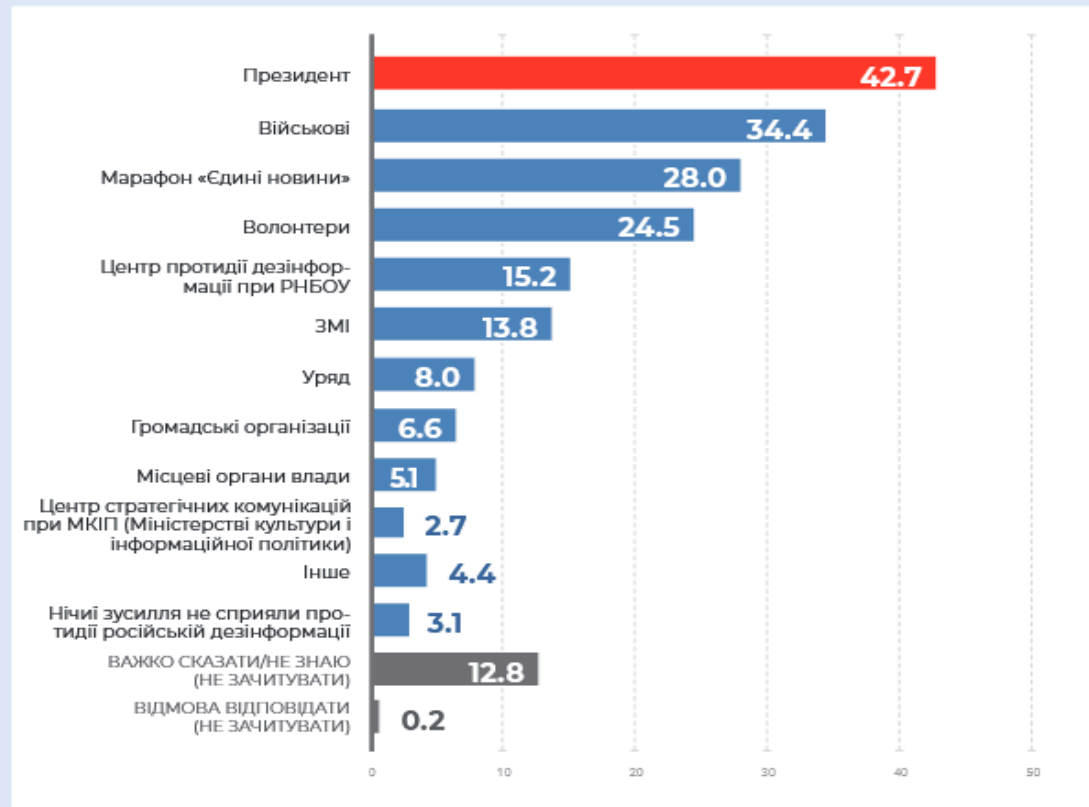
На Вашу думку, Україна як держава протидіяла російській дезінформації після 24 лютого 2022 р.?

Ефективність протидії російській дезінформації в Україні в умовах повномасштабної війни (результати емпіричного дослідження) [62, с. 63-64]

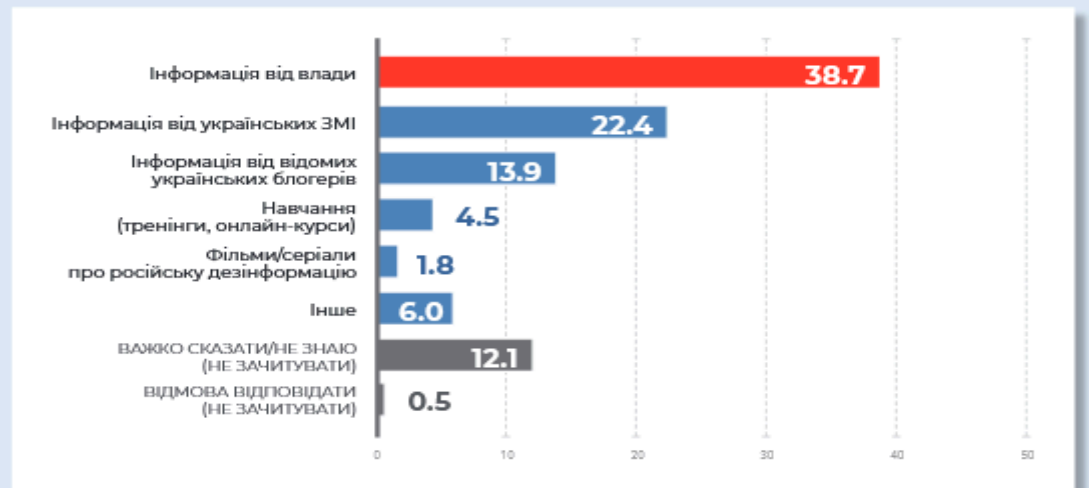
Таблиця 3.

Чиї зусилля найбільше сприяли протидії російській дезінформації після повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р.?
Оберіть до 3-х відповідей, які найкраще підходять Вам.

Таблиця 4.

Як Ви вважаєте, що допомогло б Вам краще розпізнавати дезінформацію? Яка інформація про російську дезінформацію, фейки та інші інформаційні загрози була б Вам найбільш корисна? Оберіть одну відповідь, яка найкраще підходить Вам. ТІЛЬКИ ОДНА ВІДПОВІДЬ

Продовження додатку Б
Ефективність протидії російській дезінформації в Україні в умовах повномасштабної війни (результати емпіричного дослідження) [62, с. 65]

Таблиця 5.

З яким з цих тверджень щодо застосування Інструментів штучного Інтелекту Ви згодні більшою мірою? Штучний Інтелект... ТІЛЬКИ ОДНА ВІДПОВІДЬ

